

N

D
E

D

Su

M

H

D. B. V.
DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA
DE

LIBRIS
MERCATORUM
SUSPECTIS,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIAE, MARCHIONE BRANDENBURGICO, RELIQUA;

PRÆSIDE

DN. HENRICO BODINO,
SERENISSIMI ET POTENTISSIMI REGIS BORUSS,
CONSIL. ECCLES. IN DUCATU MAGDEBURG,
ET PROF. JUR. ORDIN.

Patrono suo summe devenerando,

PRO LICENTIA

Summos in Utroque Jure Honores & privilegia Doctoralia
rite & legitime impetrandi

IN AUDITORIO MAJORI

D. Decembr. A. MDCCVII. Horis ante & pomeridianis

Solenni Eruditorum disquisitioni sistit

MICHAELIS DIEDERICUS MICHAELSEN,

Holfatus.

Hale, Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typogr. 1714

DISSERTATIO IN ABOURALE JURIDICA
DE
LIBRIS
MERCATORUM
SUSPECTIS

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
D. PHILIPPO WILHELMO
PRINCIPIS BORV
UNIVERSITATIS
HALLE (SAALE)
UNIVERSITÄT

054 514

PRO LICENTIA
Summas in Laude etc. Honoris & privilegia Doctoralis
et & laudis impetrandi
IN AUSTRO-MAGORI
D. DEWALD & WADON. HORN etc. & posteritatem
Solentur Emendationum dispositionum etc.
MICHAELIS DIERCKENS MICHAELSEN
Hollweg.

Wm. Typ. CHRISTOPH. ANTON. NEUBERGER, Acad. Typogr. 1788

rum
leg
me
na
tri
ra
fe
fo
ra
ci
fe
ta
C
ag
na
ce

J. N. J.

Uemadmodum aliquam eius, quam sibi quisque pertractandam elegit, materiæ rationem, disputationi præmittere, recepti moris esse solet. Ita huic laudabili Instituto me subtrahere nolui. Placuit igitur potissimum de decantatissima librorum mercatorum fide, paucissimis differere & quatenus hoc privilegium fundatum sit inquirere. Novi equidem optime, omnes fere Doctores libris mercatorum semiplenam fidem in probationibus etiam contra tertium attribuere, & hoc privilegium in favorem mercatorum fundatum & diutina consuetudine approbatum esse, contendere. Novi etiam hanc receptissimam in foro opinionem esse. Ast cum mihi gravissimæ sint rationes, quæ de justitia dicti privilegii me dubitare faciunt, non amore singularis opinionis introducendæ, sed unice studio veritatis indagandæ, quam via disputatoria optime detegi posse arbitror, de LIBRIS MERCATORUM SUSPECTIS, in præsentis disputatione agere constitui. Assistat benignissimum Numen, conanimum meo, ut omnia in sui gloriam & Reipublicæ cedant salutem.

A 2

CAPIT

De

Origine & Processu Commercio- rum, ut & Privilegio pro mercatoribus e- orumque Libris Prætenso.

SYNOPSIS.

<p><i>Descriptio mercatorum & propo- larum. §. I.</i></p> <p><i>An braxatores & usurarii in nu- merum mercatorum referendi? §. II.</i></p> <p><i>Origo mercatura incerta, proba- bilior tamen est sententia eam Ibare tempora exortam fuis- se, quam rerum pretium emi- nens tunc probabiliter inven- tum. §. III.</i></p> <p><i>Apud quasdam gentes mercatura nullo fuit in pretio. §. IV.</i></p> <p><i>Quia luxuria aliisque vanis cu- piditatibus & opulentia ortum & incrementa dedit, quod ex-</i></p>	<p><i>emplo Italarum, Venetorum; Genuensium & Batavorum de- clamantur. §. V.</i></p> <p><i>Progressus mercatura apud varias gentes delineatur. §. VI.</i></p> <p><i>Et quaestio, num Principes & No- biles salva sua existimatione mercaturam exercere possint? subjungitur. §. VII.</i></p> <p><i>Exorbitantia Privilegii quod mer- catores libris suis deposcunt, paucis ostenditur, §. VIII.</i></p> <p><i>Illudque non ex Juris ratione, sed Consuetudine & observantia favore mercatura vulgo as- seritur. §. IX.</i></p>
--	--

§. I.

Magni quidem semper existimavi Celeberrimi
JCTi Ulpiani in *L. 1. ff. de rebus creditis & L. 1. §. 1.
ff. de suspect. tut. & curat.* monitum, quod qui-
libet de certa quadam materia dicturo aut scri-
pturo commendat, & denotationem vocabulorum thema-
tis propositi in aprico ponendam pro scopo habet, me ta-
men haud magnum errorem errare confido, si Laudati JCTi
monitum ad voces intellectu difficilliores & variis sibi que
invicem contrariis significationibus subjectas restringam,
operam

operam enim procul dubio omnem perditurus essem, si vocabulis in rubro præsentis materiæ obvenientibus prolixius & anxie evolvendis inhærerem, & nodum in scirpo quærerem, cum nihil obscurum, ambiguum aut retrusum, sed rem levem, claram omnibusque cognitam in se comprehendant. Ecquis enim est, qui non ignorat, per librum hic non intelligi arborum cortices, quos Veteres, antequam usus chartæ & membranæ detegebatur usurparunt, sed potius per eum in præsentiarum denotari codicem seu Volumen rationum a mercatoribus conscriptarum *Gædd. ad l. 55. ff. de verb. signif. num. 9.* Aliqua tamen æquivocatio in voce Mercatoris notanda occurrit, non enim hic de ampla ac copiosa mercatura nobis sermo est, quæ integras Gentes commercio sociat, & subvenit communibus totius reipubl. necessitatibus aut commodis, quam non tantum nobilioribus, sed & ipsis principibus convenientem, infra demonstrandum. Sed sermo hic est de communi propolarum commercio, homini gloriam nominis & honestatem sectanti indigno, cum huic dediti omnem in eo artem collocent, ut sui commodi causa egregie mentiantur; Vid. ex Cicer. allegantem, Luc. Opal. *de offic. l. 1. c. 3. part. ali. §. si quitur vite genus alterum. &c.* cum quo convenit descriptio mercatoris, quam BENEVENUTVS STRACHA proponit; mercatorem esse dicens personam privatam, quæ negotiationum exercendarum, quæstusque faciendi causa frequenter merces emit, vendit, permutat, venum, exponit, exaggerat & nonnunquam leviter jurat aliisque imponit, *tract. de mercatura part. 1. num. 4.* Germanice: Ein Rauff- und Handelsmann. Hinc mercatores minorum gentium, ut propolas & retrovenditores dic Kramer / Meckler / Materialisten / Hocken / Trödlers / qui merces minutatim emunt illasque in eadem civitate ad ulnas & pondera vendunt, vel ut Klockius in *tract. de arario lib. 2. cap. 20.* eos rectius describit, qui plerumque, quod emunt, carius & supra fortem distrahunt, egregie mentiri, pejerare, fraudare & imponere norunt, & plenius æquo laudant venales,

quas extrudere volunt merces, non excludimus, item nec illos, qui vestes detritas sibi undique comparatas alienant; illi vero, qui una alterave vice actum emtionis venditionis exercent, nomen mercatoris minus recte sibi vendicant Baldus *consil. 495. l. 207. ff. de verb. signif.*

§. II. Nec movet me dubium ex L. 3. C. de Commercio & mercat. desumptum, quo minus ex mercatorum classe braxatores seu coctores & venditores cerevisiarum excludam, licet Henricus Michael in responf. 23. contra Schraderum *lib. 2. consil. 44.* hoc evincere & affirmativam ex lege adducta sustinere conetur, urgens potissimum sub vocabulo mercimonii, quod in dicta lege habetur, facultatem coquendæ ac vendendæ cerevisiæ comprehendi, lubens enim ad Schraderi castra transeo, hac præcipue ductus ratione, quod braxatio opificium fit, non mercatura: *Brauwercf ist Manufactur und keine Kauffmannschafft* Mevius *part. 5. decis. 116. num. 2. & 3.* Excell. Hert. *de paroemiis Juris Germ. lib. 1. paroem. 61.* Opifex enim plerumque ille dicitur, qui sua industria pristinam formam alicujus rei in aliam mutat & convertit, mercator vero, ut ex descriptione supra allata apparet, est, qui res aliunde acquisitas non per ipsum mutata forma distrahit. Accedit, quod mercatura Autore Aristotele *1. Polit. 7.* strictiori interpretatione Græcis dicatur ἐμπορία & tres saltem partes constituat, scilicet ναυκληρίαν, naviculariam Φορτηγίαν, operariam, παράστασιν, institoriam, ad quarum neutram speciem coctio cerevisiæ commode referri potest. Hinc Venditor & Braxator cerevisiarum nomine innato & proprio rectius caupo quam mercator appellatur. Sub nomine tamen negotiatorum tam opifices quam mercatores contineri ac hos omnes plebi annumerari, patet ex *l. 6. C. d. dignit. junctia dict. l. 3. d. Comm. & Mercat. in fin.* Hæc circa notitiam vocabulorum hac vice adduxisse sufficiat, accuratorem qui delineationem exigit, adeat sæpius allegat. Stracham *trad. de mercat. part. 1. pag. m. 341. & 342. seqq.* Scacc. *trad. de commerciis* &

Et cambiis part. 1. quæst. 1. num. 1. Marquard. tr. de jur. mercat. & commerc. singular. lib. 1. cap. 7. num. 9. Rösener. de lib. mercat. Add. Dn. Kleinii disput. de probat., quæ fit per libros mercator, c. 1. n. 45. seqq. Ubi adhuc quæstionem illam movet, an Usurarius Ein Rentenirer mercatoris nomine veniat, cum ille lucrum & quæstum pro fine habeat, decidit vero eam negative, quia in jure nostro mercatori contra distinguatur in l. 12. §. 43. ff. de instructo vel instrum. legat. & l. 5. §. 2. de instr. adl. ego vero negotiatores pecuniæ, seu camparios, mercatoribus recte annumerari existimo.

§. III. Magis ad præsens institutum & argumenti pertractationem accuratorem faciet, si originem & incrementa mercaturæ ex historiæ monumentis paucis repetamus qualesve mercaturas veneranda antiquitas fecerit, rudi licet Minerva exhibeamus. Originem negotiationum quod attingit, primi illarum natales designari haud possunt, licet a vero non abluat, si eas a primis mundi incunabilis repetas, mercaturam vero ad Tharæ tempora, qui nummos primus invenisse dicitur referas. Tradunt enim sacræ litteræ & libri historici, Josephum, in tempore venali maximam frumentorum copiam in Ægyptiis collegisse atque emisse, eandemque postea annonæ inopia & caritate incidente aliis iterum vendidisse. Genes. cap. 41. v. 49. & 56. it. cap. 42. vers. 6. & seqq. Notum quoque est ex sacræ bibliis præter Tyron & Sidon, quarum mundinas gens Israhelica frequentavit, Ezech. cap. 27. n. 17. Emporium Ninivæ, cui propheta Nahum interitum minuitur cap. 3. vers. 16. plures, inquit, fecisti negotiationes tuas, quam stelle sunt cæli, bruchus expansus est & avolabit, quæ verba Lutherus in linguam germanicam ita transtulit: Du hast mehr Händeler / denn Sterne am Himmel sind / aber nun werden sie sich ausbreiten wie Käfer und davon fliegen. Alii inter quos Josephus, descriptor rerum Judaicarum lib. 1. referunt, jam Noæ ætate homines mercatos fuisse. Alii rursus pastores & agricolas omnium primos rei mercatoris operam navasse profitentur, vid. Joh. Georg. Simon, præsid. Acad.

ead. disput. 9. de mercatoribus in præfat. cum tamen actus emtionis venditionis absque pecunia numerata celebrari haud commode potuerit. Tutius itaque erit asserere, quod invento, rerum pretio præsertim emiaente, & mercatura suos invenerit affectatores, nam quæ antea gestæ sunt negotiationes, nudæ permutationes fuerunt, quod inde dijudicare licet, quia præter consensum & mercem certum pretium, quod in numerata pecunia consistere debet, ad emtionem venditionemque jura communia requirunt, nam hæc deficiente contractus emtionis venditionis in permutationem degenerat. § 2. *Instit. de emtion. & vendit.*

§. IV. Quantum vero ad incrementa rei mercatoriarum spectat, paulo certiora nobis de illis præbet historia; Initio hic observandum esse puto, mercaturam non ubivis locorum suos invenisse æstimatores; In promptu enim est Thebanorum exemplum, quippe qui mercaturæ exercitium profordidissimo æque ac vilissimo vitæ genere reputantes, prohibuerunt, ne quis ullos in re publica honores ambiret, nisi per integros decem annos a mercatura destitisset, ejusque rei testimonia publica asserere potuisset, conf. *Arist. 3. polit. 3. Lipl. polit. lib. 3. cap. 6.* cujus legis durioris, ut multis quidem videtur, ratio politica sine dubio hæc fuit, ne cives dulcedine divitiarum, quæ ex mercaturæ exercitio redundare solent, semel abrepti otiosique facti pacem bello anteferrent, & abjectis armis sibi interitum funestasque pararent exequias. Nam salus Græcarum civitatum plerarumque tunc temporis in bello & armis tot Græciæ scriptoribus testantibus, consistebat, quare non sine causa Thebanorum Imperator prudentissimus Epaminondas civibus suis tantopere dissuavit pacem & Meneclitis adversarii sui otium suadentis argumenta solide refutans inquit: *Fallis verbo cives tuos, quod hos a bello avocas, otii enim nomine servitutem concilias, nam paritur pax bello, itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent, quare si principes Græciæ esse vultis, castris est nobis utendum, non palestra* Cornel. Nep. in *Vita Epaminond. cap. 5.*
Quem-

Quemadmodum enim mercatura, si solo lucro metiatur, divitias præstat, ita divitiarum comitem sæpius habent avaritiam, luxuriam & in explebiles cupiditates alias, quæ singulæ meticulosos & abjectos faciunt animos, qui odio habent bellorum dispendia & vitiosum pacis & otii desiderium ingemiscunt, quippe cuius beneficio negotia florent vigentque, de cæteris parum solliciti, modo ipsis mercaturæ suæ utilitate & lucri dulcedine frui, cistasque auro atque argento replere liceat. conf. Förstner. not. in *Corn. Tacit. pag. 302.* Cujus illustre exemplum ex nostris temporibus afferre, forte odiosum foret. Eandem ob rationem, sapientissimus Plato *lib. 4. de legibus in princip.* consilium dedit: Ut civitates longe ab ortu maris ædificarentur, ne commerciis seles cives nimis dedant, & spes lucri ipsis difficilis reddatur. Cujus dicti mox rationem subjicit, quæ verba interprete Marsilio Ficino latine ita se habent: Mare civitati proximum quotidiana quadam jucunditate eam afficit, verumtamen vicinitas ea nimium revera falsa est atque amara, tam mercibus & pecuniis componendo si civitas repleatur, instabiles & invitos mores parit; Unde parum & ipsa ad seipsam & ad gentes alias fidem & amicitiam colit.

§. V. Non enim necessitas omnibus autor existit, ut cum gente exotica negotientur mortales, quia ea copia nonnullæ regiones divina benignitate superflua sunt, ut si non ad abundantiam, saltem ad vitam sustentandam sufficientes sint; nam paucis minimisque natura contenta est, cujus societatem si superfluis urgere velis, aut injucundum quod infuderis, fiet, aut noxium. Boëtius *de consul. philosoph. lib. 2.* Sed vaga libido animorumque luxuria apud plerasque gentes effecit, ut ea, quæ tellus propria ipsis præbuerit, fastidirent, & mercibus exoticis inhiarent: Luxuria enim postquam semel animos hominum occupavit, quotidie majora capit incrementa & ingenio adjuvat vitia, primo supervacanea concupiscere cœpit, inde contraria, novissime corpori animum addixit, & illius defervire libidini justit. Factum hinc est, quod mercatores in peregrinas longeque distitas provincias excurrentes non solum merces exoticas in-

patriam apportaverint; sed etiam vitia illis haec nō incognita prompte arripuerint, & innocentem patriam tanquam peste infecerint, quod Cicero in *Orat. 13. de lege agraria contra Rullum habitam* dolet, dum inquit; Carthagenenses fraudulentis & mendaces non genere, sed natura loci, quod propter portus suos multis & variis mercatorum & advenarum sermonibus ad studium fallendi studio quæstus vocabantur; alio loco refert, Pōnos mercatura & mercibus suis avaritiam, magnificentiam & inexplebiles cupiditates omnium rerum supportasse. Haud ob alias rationes Galli & Romani sub initiis urbis & regni mercaturæ insensifuerunt agriculturam & arma ipsi longe & anteferentes. Gramund. *Hist. Gall. ad annum 1620. pag. 271. Liv. lib. 21. & Suetonius in Domit.* Ast haud diu Romana gens in hac vitæ probitate & integritate sublitit, sed paulo post mercaturæ pretium suum statueredidicit, quamvis illius commercia circa armenta & res ad militiam pertinentes potissimum versarentur vid. præter historicos Rom. Gregor. Tholos. *lib. 4. de republ. cap. 7.* Verum enim vero non omnibus gentibus eadem sententiæ & opiniones infederunt, quæ Thebanis. Nam quod his turpe videbatur, id non solum aliis in terris citra omnem ignominiam exercebatur, verum & nostris moribus nefas non habetur. Novimus enim relatūque legimus Italos, Venetos, Genuenses, Anglos, Batavos se totos, ut ita loquar, mercaturæ jam a multis inde seculis consecrassē & hinc ingentes opes sibi comparasse. De Venetis enim Balthasar Bonifacius in *Epist. ad Dominicum Molinum* scripsisse fertur: Universas opes omnemque potentiam Italix, Principis populi ex mari haustam fuisse, & iterum apud Thuan. vel potius Colinum ad Thuan. *lib. 51.* reperitur unico per orientem commercio Venetorum opes sustentari; Per hoc idem commercium urbs Venetiarum splendidissima facta in tantum fastigium evecta est, ut maris Adriatici domina recte appelletur, Genuensis reipublicæ situs ad mercaturam aptissimus cives ad commercia exercenda incitavit, haud infelici successu; Commercium enim dictæ reipublicæ caput, Genuam urbem, exiguis initiis tam splendidam & potentem reddiderunt, ut nisi Venetis an-

is anteferenda certe iisdem non longe postponenda sit. Hujus enim reipublicæ maxima potentia ex hoc unico cognosci potest, quod Regis Galliarum exercitum non admodum metuerit, licet eam Anno 1685. globulis igneis in cineres redigere & fraudibus delere tentaverit, nam nihil amplius effecit, quam quod diruta ædes & palatia eo splendidius restaurata fuerint. Batavorum commercia a multis quoque seculis nota fuerunt; Quemadmodum enim benigna natura Belgarum: terram in ea orbis parte constituit, ut maxima ejus pars mari, quod plurimum ad mercaturam facit, circumdita sit, conf. *Interesse von Holland cap. 6.* Ita & hic homines ejusmodi genio ingenioque præditi convolarunt, qui omnes labores & gravissima pericula subire parati sunt, si modo aliquam inde sperare possint utilitatem; Nam compertum cognitumque habemus, vix ullum angulum in toto terrarum orbe superesse, quo Batavorum gens non penetraverit aut adire conata fuerit, qua opera, & industria indefatigabili sibi Deos mercaturæ Vertumnum & Mercurium (si mihi more Ethnicorum fari fas est) tantopere conciliarunt, ut sedem suam fixam hic constitui videantur, nam ulla vix provincia hujus magnitudinis reperitur, in qua negotiationes magis florent & in qua major mercatorum turba conspicitur; Huc pertinent, quæ Thuan. *lib. 50.* habet: Si artifices atque negotiatores alio emigrarent Belgii florentissimas & opulentissimas urbes ad summam solitudinem & inopiam brevi redactas iri. Quantas enim opes & immensum thesaurum ex mercatura Batavi adepti sint & in dies adhuc ex illa hauriant, me non monente, cuilibet patebit, si frequentissima ipsorum bella & hodiernum, quod cum Galliarum Rege adhuc hodie gerunt æqua animi lance ponderat. Hæc quoque ratio est, quare Batavorum populus, si reliqui Germaniarum Principes copias adversus hunc turbatorem humanæ tranquillitatis ducunt, tam prompta & paratissima subsidia bellica suppeditare valeat. Egregium quoque ditissimorum ex mercatura redituum specimen est, quod perillustri Baro de Puffendorff his verbis enarrat; Batavi, inquit, ex sola halecum & certi cujusdam piscium generis, quod Cabeliau;

tant, venditione quotannis ex magna Britannia habent millies trecentena & septuaginta duo millia librarum auri (Pfund Sterling) exceptis iis, quæ in Germaniam, Galliam, Italiam & alias Provincias transportantur & venduntur. Cui addi meretur exemplum, quod quidam Autor de Amstelodamo recenset, hoc unicum nempe emporium ad triginta quandoque millia aureorum in dies singulos ex vestigalibus habere, quamvis interdum & grauiora apud Hollandos onera mercibus imponantur.

§. VI. Quæ cum gentes aliæ viderint tantamque utilitatem ex mercatura in modo recensitas respublicas redundare animadverterint, non inferiorem sibi fortunam introductis commerciis pollicitæ, animum hostilem erga mercatores exuerunt, magnisque honoribus & egregiis plane beneficiis onerant, effeceruntque, ut reliqui cives pro statu reipubl. conservando omnes nervos intenderunt, animumque ad mercaturam magno studio & cura applicarunt. Sic cives Romani olim mercaturæ tantopere infensi brevi, post animum mutarunt, seque totos commerciis adeo tradiderunt, ut opulentiores & nobiliores ubi his delectati negotiationibus mercaturam exercuerint, sicuti ex Plinio, Livio & aliis scriptoribus patet, unde in municipiis aliquis aditus ad honores in patria petendos, negotiatoribus conceditur *l. 12. ff. de Pecunioribus*, cuius legis verba hæc sunt: Eos qui utensilia negotiantur & vendunt, licet ab ædilibus cædantur, non oportet viles quasi personas negligi, denique non sunt prohibiti ejusmodi homines, decurionatum, vel aliquem honorem in sua patria petere, nec enim infames sunt, sed ne quidem arcentur honoribus. Quamvis verba finalia hujus legis, eundem ad casum si honestiores haberi non possunt, restringere videantur, unde & Gothofr. *ibid. lit. c.* notat, negotiatores nisi in subsidium ad honores admitti. Et quidem tantum in patria, non vero ut ubique dignitate excellentiori gaudeant per *l. 2. §. 6. C. de dignit.* quo pertinet, quod cum Imperio in provincias missi dicuntur. conf. Cicer. *in Orat. in Verrem.* Tandem per totam Europam mercatura penetravit suosque æstimato

stimatores fere ubique reperit, hoc saltem servato discrimine; quod Nobilibus commercia exercere plerumque prohibitum esset, de Romanis notabilis occurrit textus in *l. 6. C. de dignit.* ubi negotiatores ab omni dignitate repelluntur. Simile quid de Germanis, Gallis & Hispanis Förstnerus testatur in *not. polit. ad Cornel. Tacit. lib. 3. cap. 6. num. 15.* quod ex duplici forte ratione factum esse censeo; Primo, quod potentiam nobilium libertati commerciorum oblituram esse, credebatur *l. 3. C. de commerciis.* Deinde quod mercatura obducat nebulam nobilitatis splendori, quia virtuti inimica est, variamque homini peccandi præbet occasionem ob vanum lucrum Boeerus in *iml. de Regalibus. cap. 2. num. 52.* cui & hæc ratio subjungi potest, ne nobiles virtutes bellicas, quæ ipsis propriæ esse debent, desererent, & mercimoniis se dantes a virtutis studio & reipublicæ cura abstraherentur Illustr. Stryk. in *dissert. de jure navium cap. 2. num. 28.* Accedit, quod sint Vasalli principis & perpetuo in procinctu stare, omnibusque momentis, si necessitas Domini ita efflagitaverit, militare debeant; Sie müssen Ritter- und Lehn-Dienste thun. *I. Feud. 5. pr. II. Feud. 22. in fin.* Notabilis eam ob rem est Henrici Aucupis constitutio de ann. 988. in *l. torneamentorum art. 2.* Das welcher von Adel durch Kauffmannschafft sich nehret / soll in tour-nier nicht zugelassen werden / add. Gold. in *Reichs-satzung part. 1.*

§. VII. Quare non poenitebit paucis hanc quæstionem examinare; an Principi & Nobili liceat mercaturam exercere? Roth. in *diss. de commerciis infistoris §. 22. 23.* Zippel *iml. von Wechsel-Brieffen pag. 564.* non dubitant eam affirmative decidere. Ast mihi distinguere placet, aut enim sermo est, de mercatura generali h. e. omnium mercium aut speciali, sive quorundam mercium, de posteriori assero, Principem absque existimationis jactura & suspicione monopolii aliquarum mercium mercaturam vice Regalium optimo Jure sibi vindicare posse, prout exempla testantur, quæ Illustris Stryk. in *dissert. de jure navium cap. 2. num. 33.* refert. Generalem vero seu omnium mercium mercaturam ad se, ut monopolium Principem rapere posse, non puto, cum subditorum interitum, quorum conservati-

onem & incrementum pro virili quarere debet, p^omovere tenetur. Nec Nobilibus commercia Oeconomica interdici possunt. vid. Mascardus *de jure Mercat. lib. 1. cap. 10. num. 18.* Ulterioribus autem se commerciis immiscere prohibentur, tum per rationem *l. 3. de commerc. & mercat.* scilicet ne perniciosi sint urbibus & plebejis propter ipsorum opes & potentiam, ac emendi vendendique commercium difficile reddant, tum quia mercatura generositati Nobilium non convenit, add. Brunn. *ad l. 25. ff. de LL. n. 5.* ubi mercator nobilis creatus mercaturam deserere jubetur. Nec addenda sunt, quæ Dn. Roth. in *disput. jam citata de commerc. institor. §. 20.* attulit, existimans, Principes, Comites & Nobiles salva ipsorum nobilitate Dominos negotiationum esse ac per Institores, factores commercia exercere posse; Quia huic asserto jam contradixit & solidiores doctrinas suppeditavit Illustr. Dn. Stryk. *in allegat. disput. de jure navium cap. 2. num. 34.* In fraudem legis, inquit, acturi essent, si ipsi per se hanc intermittentes mercaturam, nihilominus eandem per alios exercere conarentur, arg. *l. un. C. quibus ad conduct. præd. fiscal. accedere non licet l. 2. §. 1. de administ. rerum ad civitat. pertinent.* Consultissimum tamen est, cujusvis loci statuta & mores attendere; Scimus enim Venetiis, Genuæ, aliisque in locis mercatores plebrosque nobili sanguine esse natos, attamen eorum potentia & opes nunquam commerciis obstant, nec per mercaturam quicquam generositati decedit, cujus rei testis omni exceptione major esse potest insignis harum civitatum vigor atque decus. Memini quidem me §. 5. dixisse, negotiationibus multa vitia, maxime vero luxum in totum terrarum orbem introductum esse; verum enim vero, si ob flagitia mercaturam concomitantia principibus nobilibusque eam interdicerere velles, omnia commercia exterminanda, proscribendaque forent. Idem de Clericis & militibus actu militantibus iudicium esto; quamvis inficiandum non sit, hos præ illis merito a commerciis arcendos esse, ne illi a militia spirituali & hi a seculari abstrahantur. Gravior autem inde decisive difficilior resultat quæstio: An mercatura conducatur reipublicæ? cum vitia supra enarrata illam presso pede sequi

sequi soleant. Sed salva res est, si salutem & commoda rerum publicarum ex principiis pseudopoliticis dijudicare malis, quam ex genuino illarum habitu ac forma, nemo enim hodie contra quotidianam experientiam contrarium defendere conabitur, quin potius cum Seneca *libr. 4. de beneficiis* fatebitur, mercatorem ita omnibus prodesse, ut medicum ægroto, cum per commercia, compensetur, quicquid natura cuilibet terræ invidet Illustr. Stryk. *in præfat. ad disput. de jure nav.* Et hoc sensu JCtus Baldus *consil. 348. num. 4. Volum. 1.* recte mercatorum massam quintum elementum appellavit: vitia enim supra posita non mercaturæ imputanda, sed potius corruptæ hominum indoli adscribenda sunt, qui mercibus abusi fuerunt conf. ea quæ habet Dn. Conring. *in disput. de Commerc. maritim. §. 32.* & Stracha *de mercatoribus part. 2. num. 16.* Quadrant huc verba Augustini *lib. 1. contra Crescent. c. 23.* nulla, inquit, quamvis bona sint & utiliter instituta, non tamen omnibus hominibus sunt utilia, sed tantummodo bene utentibus. Multa quidem fateor de maximis illis detrimentis, quæ commercia reipublicæ bene institutæ adferunt longa serie adduci possent. sed hoc institutum meam operam longe excessurum credo, quapropter dicta sufficiant.

§. VIII. Postquam itaque mercatorum turba intellexit se ad beatitudinem reipublicæ haud parum conferre, elatioris atque audacioris facti sunt animi multa que sibi privilegia proprio ausu finxere, sic ex *l. 5. §. 1. ff. de jure immunitat.* immunitatem ab oneribus & tributis publicis elicere, non erubuerunt, licet verba legis de immunitate a muneribus seu officiis publicis, qualia sunt tutela, curatela &c. a quibus regulariter nemo erat exemptus, intelligenda veniant, hæc enim propter negotiationes & excursiones frequentiores administrare, nec rebus pupillorum & minorum recte legitimeque prospicere potuerunt. Nihil ergo singulare hic indultum est mercatoribus, cum & aliis hoc beneficium excusationis competat, ob rationes quas adducit Lauterb. *in compend. ad ff. libr. 27. Tit. 1.* Majus autem & longe præstantius sibi adrogarunt mercatores privilegium pro sua, qua pollent, fingendi licentia, mediante quo libris suis, in quibus memoria

causa

causa debita consignare solent, tantam attribuerunt autoritatem, ut omnibus, quæ ibi scripta vel corrasa leguntur, majorem fidem deposcant, quam Johannes Evangelista dictis factisque suis unquam tribuit, nam non solum contra sanæ rationis principia scripturæ privatæ in præjudicium tertii fidem adstruunt; Verum etiam peculiarem procedendi modum, qui ex processu executivo & civili mixtus compositusque est, ex libris, quos vocant, mercatoriis elicere, satagunt existimantes, eos non tantum semiplenam fidem inducere; verum etiam juramento suppletorio locum facere, ita ut producens executive agere & recognitionem horum librorum ab adversario, quem morosum debitorem fingunt, efflagitare queat, insecuta vero recognitione ad juramentum suppletorium ut admittantur ex inexplebili animi aviditate cupiunt. Quod monstruosum & a communi Juris analogia exorbitans privilegium, si paucis inquiramus, statimprehendimus, illud neque in principiis Juris naturalis fundatum, nec jure nostro Romano approbatum esse, quin potius contrarium ibi statutum decisumqueprehendimus, cum instrumentis domesticis seu privatæ attestatiõni & annotationi in probationibus nulla fides habeatur *l. 5. C. de probat. & in l. proxime subsequenti 7. C. dist. iii.* ubi Imperator in hæc verba erumpit: Exemplo perniciosum est, ut ei scripturæ credatur, qua unusquisque annotatione propria debitorem sibi constituit. Quid ergo privilegii LIBRI MERCATORII ostendere possunt, cum nihil aliud sint, QUAM SCRIPTURA PRIVATA PRO SCRIBENTE NIHIL PROBANS.

§. IX. Non desunt tamen, qui has privatas annotationes ex jure saluare & libris mercatoriis, nescio quid privilegii, attribuere conantur, argumento ex loco comparatorum a nummulariis & argentariis ad nostros mercatores, ob quamdam fictam similitudinem desumendo Munnoz. ab Escobar. *de ratios. cap. 10. num. 25.* quamvis minus recte; plane enim erat diversa ratio argentariorum & nostrorum mercatorum Rittershus. *ad Nov. cap. 24. num. 3.* & Gyphan. *in disput. de pact. Bocer. Class. 6. disput. 14. thes. 79.* Gloss. *ad l. quædam 9. §. 3. de edendo.* Constat enim ex historia Juris luculentissime jam argentariorum ætate Romæ mer-

Cato-

catores visos fuisse; nihilominus tamen nec Prætor quidquam de iis edixit, nec ICTi ullum casum de illorum libris proposuere vid. Donellus enucleat. Hilliger. *lib. 23. cap. 7. lit. b.* Quod cum alii Doctores animadverterent, privilegium libris mercatoris vulgo adscriptum non ex juris ratione & assistentia, sed sola ex consuetudine, observantia & cœco nimium favore erga mercaturam petierunt, existimantes, favore mercaturæ a stricta juris ratione aliquantisper recedendum esse, test. Mevio *part. 5. decis. 175.* hoc innuunt responsa ICTorum Rostoch. in causa G. B. E. & A. L. Ao. 1697. verba notatu digna. Gestaltſam nur allein favore mercaturæ per praxin mercatilem zugelassen worden / daß der Rauff- und Handels-Leuthe Bücher vim semiplenæ probationis pro producente in foro haben sollen / operæ ergo pretium erit, de hoc privilegio libris mercatorum vulgo adscripto & in quonam hoc præcipue consistat, paucis in sequenti capite ediscerere.

CAPUT II.

De

Ipsò Privilegio libris Mercatorum vulgo adscripto.

SYNOPSIS.

<p><i>Privilegii libris mercatorum vulgo adscripti brevis repetitio & explanatio. §. I.</i></p> <p><i>Divisio librorum mercatorum in ordinarios & extraordinarios subjungitur & exponitur, quid sit Strazzo, Journal & Mastro §. II.</i></p> <p><i>An libris Pharmacopæorum, Mercatorum Castrensium hoc privilegium competat, deciditur, & præjudicia subjiciuntur. §. III.</i></p>	<p><i>Requisita libri mercatorii principis, qui Mastro dicitur, varia §. IV.</i></p> <p><i>Mercatores privilegio hoc non sunt orbandi, qui fortuna injuria bonis cedere. necesse habeant, bene tamen bancoruptores falsarii & laesa fama. §. V.</i></p> <p><i>Anceps de Judæis controversia est, pro adfirmativa tamen stat sententia. §. VI.</i></p> <p><i>Porro, an libri mercatorum propria</i></p>
---	--

pria manu scribi debeant dis-
quiritur. §. VII.

Hujusque disquisitionis deciso sub-
jicitur, non obstante sententia
Francfurtensium contraria,
disobstante ita sententia Jctorum
Rintelensium. §. VIII.

Dissentium argumentorum refuta-
tio. §. IX.

Rationum, quæ pro putativo pri-
vilégio adduci solent, enumeratio
& in caput sequens ablega-

rio. §. X.

Non expirat cum mercatore, sed ad
heredes transit, magis exorbitans
est, illa Ddorum adfertio, qui li-
bris mercatorum plenam probati-
onem attribuunt. §. XI.

Quid de statuto hoc privilegium,
santiente sentiendum. §. XII.

An libri mercatorum morte confir-
mati plenam probationem faci-
ant? negatur, & huic capiti fi-
nis imponitur. §. XIII.

§. I.

Proposita in antecedentibus aliquali descriptione librorum Mercatorum considerandum nunc sequitur ipsum privilegium, quod mercaturæ gratia iis vulgo a DD. attribuitur & in semiplenæ probationis favore consistit. Adferunt enim vulgo Doctores, si mercator libros suos in judicio ad recognoscendum producat & insuper in supplementum juret, plene probasse censeatur Gaill. *lib. 2. observ. 20. num. 2.* cum alias juxta communia Juris adserta scriptura privata pro scribente nihil quicquam probet, *l. 5. §. 6. C. de Prob. Wesenb. conf. 36. num. 7. vol. 1. Boër. decis. 150. num. 2. Gaill. observ. 20. num. 11. Menoch. de arbitr. Jud. quest. lib. 2. Cent. 1. cas. 92. num. 8.* Cui hoc quoque singulare addunt, quod hoc juramentum suppletorium simul sit quasi necessarium, ita ut Judex etiam non imploratus mercatori, libro suo ita semiplene probanti hoc juramentum injungere teneatur Carpz. *part. 1. Const. 27. Def. 1. & 2.* Licet Judex alias in causis ad privatum commodum spectantibus ad officium non nisi imploratus impertire debeat, *l. 4. §. 8. de damno infecto.* Hæc tamen & alia privilegia nullam juris adfidentiam habere, sed sola prætenfa, quamvis Tyrannica & irrationabili praxi niti, infra demonstrabimus, si libros Mercatorum varios aliaque capita prius exhibuimus.

§. II.

§. II. Plures solum mercatorum libri numerari, quibus tamen singulis privilegium semiplenæ probationis non æque competit: sunt enim alii extraordinarii alii ordinarii, in priorum numerum præcipue venit liber secretus das *Geheim-Buch* ab objecto, sine dubio dictus quia secreta patrimonii continet, Kleinii *disput. de probat. quæ sit per libr. Mercatorum cap. 1. num. 34.* Ordinariorum tres constituuntur species (1) Diarium, quod stylo mercatorum audit, das *Strazzo* oder *Glitter-Buch* in quo congeruntur expedienda in nundinis Scacc. *de Commenc. §. 2. gl. 4. num. 4.* Hoc excipiunt (2) Ephemerides seu manuale Gallice *journal*, Germ. *Tag-und Hand-Buch* oder *Register* vulgo die *Kladde* in quibus reperiuntur, quæ singulis diebus gesta sunt h. e. credita ac debita, ordo tamen accuratior tam rigoroſe non observatur. Quodsi vero in his congesta in alium librum transportentur accuratiori observato ordine, & cuilibet debitori creditoriſque ſeparata adſignetur pagina, debita & credita ex adverſo ſcribantur, (3) inde redundat ſpecies, quæ vocatur liber principalis das *Schuld-oder Haupt-Buch* vulgo das *Mastro*, cui ultimo potiſſimum privilegium ſub initio hujus capituli recenſitum competere ajunt. Nam non quamlibet ſcripturam mercatoris, ſed tantum *Mastro* cum journali collatum & conjunctum effectum ſemiplenæ probationis habere, tradit Anſald. *de Anſaldis tract. de commerc. & mercat. diſc. gener. num. 154. add. Spatens ſecret. Kunst iii. von Rauffmanns-Briefen* ubi multæ & variæ librorum mercatorum ſpecies enarrantur.

§. III. Quemadmodum autem hoc privilegium unice favorem commerciorum reſpicere volunt, ideoque omnes illi, qui mercaturam, uti ſupra propoſita & delineata eſt, exercent, illud, ſibi vindicant. Imo & libris artificum ac opificum cujuſcunque etiam generis ſint, cauponum quoque aliſque chartis raphodidis, in quibus credita juxta cujuſque profeſſionem conſignata ſunt, eundem effectum aſſignant, eo quod hi omnes aliquo modo ad claſſem mercatorum ſupra delineatam, referri poſſint, l. 6. *de legat. 3.* licet diſſentiat Zipffel. *iv. vom Wechſel-Recht ſect. 1. pag. 18. in ſin.* Klock, *de Contrib. & Collat. cap. 12. num.*

265. & quamvis artifices, caupones similesque aliquo modo a mercatoribus differant, non tamen apparet cur & horum libri ad probanda credita intuitu artificii contracta cum mercatorum libris eodem effectu gaudere & semiplenam probationem facere non debeant. Licet pro nuda privata scriptura æstimanda sint, cum non aliam auctoritatem contineant, quam quod ipsorum producentium nomina ipsorum manu inscripta præ se ferant, ut sic qui in tali libro præscriptus invenitur, pro mercatore habetur. *Mev. ad jus Lubec. p. 3. tit. 7. art. 21. n. 8.* Hinc factum memini; Pharmacopolas quoque ex suis libris actionem contra tertium instituisse, iisque ad recognoscendum productis, renitente licet adversario & recognitionem recusante, hanc obtinuisse sententiam: Daß Beklagter Einwendens ungeachtet auff anderweit vorhergehender Ladung die producierte original Handels-Bücher sub poena recogniti zu recognosciren / und weiser solches in diesem Termino nicht gethan / die dadurch verursachte Unkosten / nach derer vorhergehenden liquidation und Richterlicher Ermäßigung zu erstatten schuldig; Aliud præjudicium exhibet Rösen. *tr. de Libris mercat. cap. IV. num. 119.* & sane cum eorum scientia æque in arte mercatoria & mechanica consistat. Non dubitandum illorum libris non minorem auctoritatem quam aliorum mercatorum libris concedendam esse vid. *Lauterb. Comp. pend. ad ff. lib. 22. tit. 4. pag. 429. circa fin.* Illustr. *stryk. ad b. L.* Sed extra omnem dubitationis aleam situm non est, an libris mercatorum Castrensiū vulgo, die Marquatender idem privilegium veniat? Equidem non memini me quicquam de illis in contrarium receptum apud DD. invenisse, unde & affirmativam amplectendam esse arbitror, quia ipsorum labor & opera circa varia commercia maxime autem circa esculenta & potulenta versatur, ideoque horum professio quoque mercatura est & retrovenditionis speciem exhibet, licet enim eadem specie merces, quas emerunt non semper vendunt, sed frequentissime speciem immutant, nihilominus tamen hoc definitioni supra propositæ non contrariatur. Quod si vero huic adsertioni calculum adicere eamque consensu Tuo beare nolis, nescio quid delationibus

nibus coquis vulgo *Garlochen* / *traicteurs* und andern *Speisens*
Wirthen / censebis, quos tamen in numerum mercatorum re-
 ferre, mihi non erit religioni.

§. IV. Non tamen simpliciter mercatorum libro principa-
 li fidem semiplenam in foro tribuendam esse volunt, sed saltem
 eo casu, quando nullo visibili vicio laborat; perfectus autem ut
 sit, a DD. requiritur (1) ut Mercator librum suum producens
 sit homo integræ ac bonæ famæ fideque dignus, qui veritatem
 scribere consuevit. *Carpz. Part. 1. Const. 17. Def. 35. 36. & 37. & Lib. 3. Resp.*
58 (2) rationes sua manu propria, ut conscribat, necesse iudicat. *Gail.*
lib. 2. observ. 20. quod tamen negat *Martin. ad ordinat. Process. Sa-*
xon. tit. 20. n. 135. cum allegato ibi *Menochio, Carpzovio, Brun-*
nemanno, Nicolao de Passeribus & aliis, (3) Liber iste comple-
 ctatur verosimilia & (4) negotia propria (5) ad mercaturam spe-
 ctantia, nam alias nihil probat, quia in alienis fidem ei adhibe-
 re, absurdum & iniquum reputant *Mev. Part. 2. Decis. 92. Linck.*
Disp. de semiplena probat. Thes. 4. Conf. quoque responsum facul-
 tatis Juridicæ *Rostoch.* quod integrum refert *Klein. in Disp. de*
probat. quæ fit per libros mercat. cap. XI. num. 62. (6) Habeat formam
 legalem ac debitam, h. e. data & accepta contineat. *Illustr. Stryk.*
in Disp. de semiplena probat. cap. 4. num. 45. Linck. de ead. mat. th.
4. Lauterb. Dissert. de jure in foro mercat. usitato th. 209. Scac. de
Commerc. cap. 9. n. 268. (7) Tempus h. e. annum, mentem & diem
 notatum comprehendat, quo Creditum, *Mascard. Concl. 975. n.*
66. vol. II. (8) Causam obligationis expressam ostendat. *Gail. cit.*
loc. n. 3. Finckelth. observ. n. 12. quibus requisitis *Dn. Brunni. in*
Comment. ad L. 6. & Auth. seq. C. de prob. adhuc (9) adjicit, ut
 non confuse sed distincte omnia scripta sint, sed longe plura re-
 quisiata recenset *Dn. Klein. in Disp. sapius alleg. cap. 2.* eademque
 tandem ad tria capita reducit, quorum aliqua ad perso-
 nam scribentis aliqua ad materiam quadam denique
 ad formam spectant. Ad cap. I. duo priora refert, ad II. ve-
 ro tertium, quartum & quintum & tandem ad III. reliqua
 omnia requisita reducit & adhuc addit quod (10) dictus liber,
 proborum mercatorum more confectus & compactus sit, ac de-
 nique

ntque (11) justus, h. e. omnibus marginalibus, Apostillis, Cancellatione & Rasura carere debeat, quippe quæ falsi suspectas faciunt rationes privatas, imprimis si rasuræ sint in parte principali seu substantiali conf. *Mev. P. 1. Decis. 241. Umm. in Diss. ad process. judicial. cap. 17. n. 19.* Nam Liber Mastro cum Journali alias probans fidem deperit, si ex eorum inspectione pateant, alteratio. error, inter lineatura, superadditio, & apostillæ, magisque si appareant abrasiones, cancellationes & incisiones, *Anfald. de Anfald. tr. de Commere. & Mercat. Deser. Gen. n. 155.* Quæ de re legi meretur *Resp. Dn. Scabinorum Hallens. hunc in modum differens.*

P. P. Als uns derselbe ein Frage-Schreiben zugefertiget und sich darüber des Rechts zu belehren gebethen.

Demnach erkennen Wir zc. nach deren Verles und Erwegung vor Recht: Hat ein Rauffmann Mevius, aus einem producirten von gar vielerley Händen geschriebenen / hin und wieder ad perforationem usque radirten / cancellirten / mutirten und inserirten *Eram-Büchern* Ihn / wegen einer angegebenen Handels-Schuld executive belangen wollen / es ist Ihm aber sich einzulassen bedenklich / und dannenhero will derselbe in rechten belehret seyn:

Ob aus einem *Eram-Buche* / welches / mit oben erwehnten vitiis behaftet / executive geklaget werden könne / und also Er / als Beklagter / solches zu recognosciren verbunden?

Ob nun wohl die *Eram-Bücher* ex consuetudine semiple-nam probationem zu machen pflegen / *Mev. Conf. 107. num. 4.* Quoniam, qui sine Chirographo dato merces a mercatoribus accipit, tacite videtur permittere, ut mercator id suis libris inscribat, & se fidem eorum sequi velle, *Brunn. ad L. 6. & Auth. seq. C. de Probat. 2.* adeo, ut & probent, licet ipse mercator propria manu haud scripserit, modo ab institore vel alio fide digno scripti, *Carpz. Part. 1. Const. 17. def. 35. num. 8.*

Dennoch aber und dieweil diese angeführte Auctores lediglich von solchen Büchern handeln / welche ihre / in denen rechten ersoderte *requisita* unstreitig haben / und sonsten sich ohne al-len

len Mangel und Fadel befinden / tunc enim mercatorum libri faciunt fidem si defectibus carent, suaque requisita habent, Mev. *Part. 1. decis. 241. num. 14. Tabor. Relat. Argent. 108. num. 8.*

Dergleichen aber von des Meyii Exam-Bücher mit nichten gefaget werden mag / anerwogen selbiges dem berichte nach nicht nur mit allerhand händen geschrieben / cum tamen liber mercatoris diversa manu & aramento scriptus esse non debeat, Heeser. *Loc. Comm. 12. n. 49. 50. 51.* eo, quod ex diversitate manuum falsitas arguatur, *C. cum venerabilis X. de relig. domib. ut Episcop. sint subjeet.* Mart. *Process. Tit. 25. § 1. num. 11.* sondern auch sehr radiert und cancelliret ist / da denn abermahl bekandten rechters / quod scriptura rasa falsa præsumatur, Barbof. *lib. 6. Axiom. cap 5.* & quod particulæ libri mercatoris, abraße tanquam de falso suspectæ probationem non inducant, Nicol. *de Passer. lib. 4. de script. privat. qu. 21. n. 4.* ingleichen / quod cancellata instrumenta nec recognitioni nec juratæ diffelsioni subjeeta. Carpoz. *Process lib. 14. art. 3. n. 61.* bey welchen Umständen denn mehrgemeldetes Examer-Buch vor ein solches documentum liquidum in keine wege zu halten / als zu Begründung des Processus summarii, geschweige denn executivi allerdinges ersodert wird; So halten wir dafür / daß aus demselben wieder Ihm executive nicht geklaget / noch Er zu dessen recognition im Stande Rechtens angehalten werden kan. **B. R. W.**

§. V. Postquam ergo ex dictis constat, quid ad conficiendum libellum mercatorium Doctores tam ratione personæ scribentis, quam ratione materiæ & formæ requirant, dispiciendum jam paucis est, quid de hisce libris sentiendum, in quibus talia requisita deficiunt, ubi omnium prima occurrit quaestio: an mercatorum fallitorum vel bancoruptorum libris fides sit habenda & semiplena probatio attribuenda? Et sane inanis foret disceptatio nostra, si de iis, qui propria culpa bonis lapsi sunt, vel qui infortunium aliquot simulantes cum ingentibus pecuniarum summis hinc inde mutuo acceptis fraudulenter atque consulto aufugiunt, fidemque frangunt, quaestio institueretur, cum hoc improbissimorum hominum genus in omnibus merito suspectum, nulla

nulla commiseratione, ne dicam privilegio dignum existiman-
 dum, quia nullum infortunium passi sunt, aut si quod tulerunt,
 id sua culpa sentiunt, omnemque fidem in dictis & scriptis a-
 miserunt. Verum hic illos innuo mercatores, qui injuria for-
 tunæ & absque præcedenti culpa ad incitas redacti bonis cedere
 coacti sunt, hos enim mitius tractandos esse omnino æquitas
 suadet, ne ipsis omnis spes recuperandi bona ac debita sua exi-
 gendi adimatur; sunt enim ejusmodi mercatores injuria tem-
 poris ac fortuna læsi, ideoque tanquam personæ miserabiles fa-
 vore potius, quam odio digni sunt, nullius quippe criminis ar-
 gui possunt, nisi quod Vertumnus & Mercurium persecuto-
 res habeant, hinc illis, ut jam satis afflictis, juxta vulgarem
 juris Regulam, nova afflictio nequaquam addenda. Strach. *de*
Mercat. Part. 3. n. 36. qui adserit mercatorem vitio fortunæ pro-
 pter insignem calamitatem conturbatum ad mercaturæ exerciti-
 um redire non prohiberi. Quid ergo hæc obstaret, quo mi-
 nus quam alii mercatores ex libris suis juxta recensita requisita
 rite consecris contra morosos debitores tempore adversæ fortu-
 næ agere & debita sua exigere possint. Marquard. *de Mercat.*
Pol. 4. cap. 8. A Bancruptoribus vero culposis aut spontaneis
 non multum distant falsarii, aut mercatores famæ suspecti, qua-
 re non abs re erit paucissimis quoque disquirere, quid horum li-
 bri in foro operentur? sed in promptu responsio est: si requisi-
 tum primo loco positum nobis ob oculos ponamus: nulla enim
 horum libris fides attribuenda, sed agentes exceptione suspecti
 libri statim a limine judicii repellendi sunt, quia infames in sup-
 plementum jurare nequeunt per vulgata jura. Idem obtineret
 reor, licet infamia ex admisso crimine falsi orta post celebratum
 contractum supervenerit, quia sufficit, jam tempore dicendi tes-
 timonii inhabilitatem adesse conf. Carpz. *lib. 3. Resp. 87. num. 11.*
 Lauterb. *Compend. ad ff. ad tit. 15. lib. 22.* Cui præsumtio de præ-
 senti in præteritum capienda, accedit Menoch. *de Præsumt. lib. 1.*
quæst. 19. n. 3. sed si quis sciverit, hunc vel illum esse impostorem
 & falsarium, & nihilominus cum illo contraxerit, ejus librum
 contra contrahentem omnino probare & tanquam falsum nullo
 modo

modo rejici posse, ex hac ratione aucumo, quia contrahens tacite exceptioni, quam alias contra falsarii librum habuit, renunciaffe & illius testimonium antea inidoneum, contrario actu approbasse, deque jure suo, quod cuilibet liberum est, aliquod remisisse censetur *L. 29. C. de Pœtia.*

§. VI. Quum vero Judæi quoque aliqua infamix macula adpersi vulgo credantur, quæstio ardua hinc resultat, an illorum libris mercatoris dictum privilegium attribuendum & semiplena fides iis adscribenda (maxime vero, an contra Christianos producti templenam probationem habeant nec ne? In diversas Jctos hic abire partes praxis quotidiana docet: memini enim in Causa Judæi A. M. contra N. N. librum ejus mercatorium forte ob rationes mox adducendas in prima instantia rejectum, in appellationis instantia admissum fuisse & processui executivo locum fecisse. Negativam qui definiunt, hoc potissimum utuntur argumento, quod libri mercatorum videantur esse vice testis. Jam vero infidelibus & hæreticis contra Christianum testimonia dicentibus, regulariter jura obstare legimus in *L. 21. C. de hæret. & Manien. & Samarit. Can. Ipsa pietas 24. caus. 231. qu. 4. Mynsing. Cent. 5. observ. 6. Mascard. de Susan. 11. de Judæo & Infideli part. 7. Cent. 5. n. 15.* Huic jungi solet commune odium, quod Judæi contra Christianos favore dicuntur. Ast mihi pro affirmativa sententia fortiores rationes militare videntur. Nam sacræ æque ac profanæ leges volunt atque serio inculcant, justitiam absque habito personarum respectu administrandam & jus suum cuique tribuendum esse *pr. Inst. de Just. & Jur.* a qua largissima juris & justitiæ administratione nec Judæi excludendi sunt. *Petr. Surd. decis. 139. n. 3. Socin. in Conf. 63. n. 17.* præsertim postquam in societatem civilem recepti sunt, ex qua citra violationem juris naturalis & civilis extrudi nequeunt, quia juribus humanitatis æque ac Christiani gaudent, arg. *l. 3. ff. de Just. Jur.* Accedit quod Judæi nostri, vulgo die *Schuss Juden* pro certo annuo canone promissa publica a Principe securitate & libertate recipiantur & plena commerciorum exercendorum libertas ipsis concedatur, quæ nullarati-

D

one

one ac prætextu violanda est. Cum itaque actu mercaturam exercent & sub eodem Principe cum aliis mercatoribus Christianis vivant, ipsis æquale jus circa exercendam mercaturam competere debet, quo Christiani contra illos utuntur. Equidem codices Judæorum contra Judæos productos eundem valorem & fidem habere, quam mercatores Christiani libris suis deponunt, neminem in dubium vocaturum esse, ex duplici ratione censeo; cessat enim hic præsuppositum adversus Christianos odium vid. Steph. *Grat. diff. forens. them. s. cap. 842. n. 9.* & hæreticus contra hæreticum æque testimonium dicere, ac fidelis contra fidelem & Christianus contra Christianum potest. *L. 21. C. de Hæret. Manich. & Samarit. Can. si hæreticus 26. caus. 2. quest. 7.*
An Laici vel quilibet.

§. VII. Præcedentem quæstionem excipit alia in & extra forum summopere agitata, quæ huc redit: an mercatoris manus propria necessarium sit requisitum libri mercatoris principalis. Magna hac de re contentio inter Doctores est, dum alii affirmativam, inter quos fulget Gaill. *lib. 2. observ. 20.* Menoch. *de arbitr. Judic. quest. lib. 2. cent. 1. cas. 92. n. 8.* Baldus *Conf. 278. Vol. 3.* Mey. *ad Jus Lubec. lib. 5. tit. 6. art. 4. n. 25.* Finckelth. *observ. 79. n. 15.* Roland. a Valle *vol. 3. Conf. 92. n. 6. v. 2.* defendunt. Alii vero in negativas secedunt partes, quos inter sunt Illustr. Stryk. *in dist. de semiplen. probat. cap. 4. n. 6.* Illustr. Linck. *de eadem materia sb. 4.* Hartmann. *Pist. obs. 86. n. 15.* Lauterb. *Concl. forens. Exorc. 47. conclus. 17.* Carpz. *Part. 1. Const. 17. def. 35. n. 8. & 9. & Lib. 3. tit. 6. Resp. 3.* Proinde nolo hanc controversiam meam facere & tantis viris contradicere, quin potius illustrationis causa sequens Responsum Illustr. hujus Facultatis Juridicæ mense August. 1702. datum e re mea esse puto.

P. P. Als derselbe uns einen Bericht nebst Beylagen sub A. & B. auch zweyen Handels und Schuld-Bücher und einer Frage zugeschieket und sich des Rechts darüber zu belehren gebethen; Demnach erachten wir u. u. nach fleißigen Verlesen und Erwegung vor Recht;

Hat derselbe aus seinem mit gesandten Handels-Bücher wie

wieder N. N. hinterlassenen Erben wegen gelieferter Wahrens-
Klage erhoben / und besagte Bücher ad recognoscendum produ-
ciret; Es weigern sich aber diese / die gedachte Bücher zu reco-
gnosciren / und haben ihre Weigerung zu justificiren ein respon-
sum N. N. produci et / weshalb die Frage entsteht / Ob die bene-
den erwehnten Bücher für richtige Handels-Bücher zu achten und
derselben daraus auff deren recognition summariter zu klagen be-
rechtiget sey?

Ob nun wol Gegentheil vorwendet; als ob die Bücher auch
nicht von ihm selbst / noch von einer / sondern von unterschiede-
nen Händen geschrieben / ingleichem radiret / cancelliret und mu-
tirt wären / hiernächst aber an dem / daß bekanden Rechts nach /
libri mercatorum ihre richtige requisita haben müssen / und be-
wehrtet Rechtslehrer Meynung nach gelehret wird / quod libri
mercatorum diversa manu & atramento scribi non debeant, quia
ex diversitate manuum falsitas oritur, quodque scriptura rasa,
potissimum autem libri mercatorum, in quibus rasura apparet,
tanquam de falso suspecti probationem non inducant, ingleichen/
quod cancellata instrumenta nec recognitioni nec jurata diffes-
sioni sint subjecta und in deren Betrachtung N. N. respondi et /
daß aus dergleichen Bücher nicht executive geklaget / noch der-
reus zu deren recognition angehalten werden könne. Diweil
aber dennoch derselbe ein ehrlicher unbescholtener / und in vollen
credit stehender Handelsmann ist / und nicht nur ohne dem von
jedem Menschen in Rechten präsumiret wird / quod sit vir bonus
*L. 75. ff. pro socio L. 81. §. qui dolo ff. de probat. Cap. 16. §. ull. de Pra-
sumt. Mascard. de probat. conclus. 222. 224. 878.* sondern auch in
specie von einem jeden Handelsmann dergleichen präsumtion
zumachen / *Rutg. Roland. 11. de Commiss. p. 2. tit 5. cap. 13. n. 9.* Hiern-
ächst aus dessen mitgesendten Büchern gar deutlich zu sehen ist/
daß er dieselbigen nach hiesiger Landen Kauffmanns gebrauch
eingerichtet / in libris autem mercatorum singulorum locorum
consuetudo spectanda est, *Benev. Strach. cum aliis ibi citatis
Part. 2. de mercat. n. 59.* und nicht eben ersydert wird / daß ein Han-
delsmann seine Bücher selbst schreibe / sondern er darzu wohl ge-
wisse

wisse Handels-Diener brauchen kan Strach. *d. l. n. 67. Decif. Ga-*
nuenf. 31. num. 7. Marquard. de jur. mercat. L. 3. c. 9. n. 29. seqq.
Carpz. part. 1. Const. 12. Decif 53. num. 9. Mev. ad Jus Lubec. L. 5. tit. 6.
art. 4. num. 23. Brunn. ad L. 9. ff. de Edend. Bey dieser Bewand-
 muß aber demselben mit Bestande nicht vorgerücket werden mag/
 daß in denen Büchern unterschiedene Dinte und Hände anzutref-
 fen / weil dieselbe eine Rechnung von vielen Jahren in sich hal-
 ten / dazu denn nothwendig unterschiedener Diener Hände und
 Dinte gebrauchet werden müssen. Ferner was die *asserta DD.*
de requisitis librorum mercatorum, eorumque probationibus
 anlanget / dieselbe nicht als *regulæ mathematicæ, quæ nullas pa-*
tiantur Instantias, zu betrachten sind / sondern so wohl von al-
 len regulis probationum zu mercken / quod in iis ubique judex
 prudens arbitrium suum adhibere & pro re nata ex iustis causis
 ab illis recedere possit *Decif. Genuens. 36. n. 3. Decif. 128. n. 1. Decif.*
191. n. 8. als auch in specie, was der Handelsleuthe Bücher be-
 trifft bewährte Rechts-Lehrer notiret haben / quod in eorum pro-
 batione & reprobatione dijudicanda multum sit relictum arbi-
 trio iudicis, nec adeo strictè sit inhærendum communibus eo-
 rum requisitis, ut omnia necessario concurrere debere existimet,
 unoque deficiente omnem illis fidem adimat, modo aliunde in-
 telligere possit, nihil fraudis subesse *Rutg. Roland. d. l. absonderlich*
aber de raturis & cancellationibus zu observiren ist / quod illæ,
item, inductiones superinductiones, apostillæ, marganalæ &c.
in loco substantiali facta falsi suspectas reddant scripturas merca-
torum, ac si inveniuntur in loco non obstantiali nec suspecto
quod tunc liber non perdat suam fidem Cap. 3. X. de fide Instr. Ma-
scard. de prob. concl. 241. num. 10. Mev. conf. 90. num. 13. seqq. Und
 solcher gestalt / was Gegentheil von denen raturen bey etl. Vo-
 ssten anführt / dessen Bücher nicht suspect machen kan.

So erscheinet daraus allenthalben so viel: daß dessen bey-
 de Schuld-Bücher für richtige Handels-Bücher zu achten / und
 er daraus auff deren recognition zu Klagen wohl befugt / auch
 Gegentheil seines Einwendens ungeachtet solche zu recognosci-
 ren schuldig B. X. B.

§. VIII. Verum horum Virorum asserta commode conciliari posse, opinor, si altera pars dissentientium supponat casum, quo liber mercatorius contra ipsum mercatorem producitur, tunc enim factum proprium agnoscere tenetur & si ille errorem vel dolum admiserit, sibi imputare debet, quod tam vecordem & negligentem hominem elegerit: vid. Lauterb. *ad ff. lib. 17 tit. 11.* Sin vero manus sive scriptura Institoris aut Boëthi contra tertium producenda, de illius fide merito dubitandum est, partim, quia de scribentis probitate ac vitæ honestate non constat, partim, quia mercator salva conscientia in supplementum jurare nequit, quo tamen jurejurando deficiente fides librorum mercatorum labascit nisi ipse institor aut boëthus præfens sit suoque testimonio debitum corroboraverit. Quod si vero tempore dicendi testimonii absens sit institor vel boëthus, scriptura ejus privata contra debitorem non probare multo minus semiplenam probationem facere potest; licet in libro principali inserta reperiat, salva tamen aliud sentientium opinione. Hanc enim controversiæ adjudicationem malo iterum aliorum, quam meis verbis decidere: Sic enim Jcti Francofurthenfes in *Causa N. N. contra NN. d. 15. Jan. 1703.* post interpositam leutationem pronunciarunt: *Daß Beklagte die produirte Schuld-Bücher zu recognosciren / und wenn Kläger dieselbe mit einem leiblichen Eyde in supplementum bestärcket / die beklagte Posten zu bezahlen schuldig /* ubi has decidendi rationes subjunxerunt: *Diemeil (1) insgemein Kauffleute auff guten Glauben handeln / und öftters ihre Wahren auff eine Zeitlang borgen müssen / also auch meriti en / daß ihren Rechnungen und Schuld-Büchern Glauben beyaemessen werde / arg. tit. ff. quod quisque jur. in alt. deshalb (2) denenselben saltem semiplena fides tribuïret wird / modo mercator sit vir integræ famæ, & liber contineat ordine data & accepta causamque & diem debiti, Carpz. *Proc. Tit. 14. art. 5. n. 55.* welche requisita (3) bey Klägers Schuld-Büchern alle gefunden werden / maßen Er ein unbescholtener Mann / der bey 60. Jahr seine Handlung geführet / die Bücher ordentlich eingerichtet / und zwar sehr durchstrichen und cancelliret / aber*

doch nicht ohne Unterscheid / sondern nur da die Posten bezahlet /
 getilget und abgethan; wie dann (4) zwo Facultäten / Leipzig und
 Halie / die Bücher in Augenschein genommen / und vor gültig und
 untadelhaft befunden; hingegen (5) N. N. die Bücher nicht geze-
 hen / sondern nur nach denen ihnen vorgestellten Umständen ge-
 antwortet / zumahlen ihnen berichtet / daß die Bücher von gar
 vielen Händen geschrieben / und hin und wieder ad perforationem
 usq; radiret / cancell ret / mutiret u. inseriret wären / welches doch zum
 wenigsten in denen passagen / auff welchen geklaget wird / nicht
 erhellet / vielmehr (6) eben deswegen / weil die Bücher in den
 meisten Orten cancellirt und ordentlich durchstrichen seyn / die
 Vermuthen zu nehmen / daß des weyl. N. N. Schulden / als wel-
 che unversehrt / stehen blieben / noch nicht gezahlet: An erwoogen
 (7) Kläger nicht ohne grossen und vorsesslichen Betrug die unter
 des N. N. Nahmen in seinen Büchern befindliche Wahren wür-
 de haben unberühret gelassen / da er auff beyden Seiten andere
 Schulden getreulich ausgelöschet und die Bezahlung drunter ge-
 schrieben; *dolus autem non praesumitur, L. 6. C. d. dol. l. 18. §. 1. ff. d. probat.* (8) zwar von vielen Doctoribus gefodert wird / daß die
 Krahm-Bücher von dem Kauffmann selbst mit eigener Hand sol-
 len geschrieben seyn / *Gail. L. 2. O. 20. n. 2. Finckelth. O. 7. p. n. 15. Mev. 7. Lub. L. 5. T. 6. art. 4. num. 23. Coëpp. dec. 46. n. 55.* demnach
 (9) dieses requisitum nicht nöthig erachtet werden kan / wann nur
 durch einen getreuen Kauf-Diener / auf dem sein Herr sich ver-
 lassen kan / die Rechnung geführet worden. *Quod enim quis per aliam facit, idem est ac si facit per se ipsum, l. 5. §. 3. ff. d. admin. iur. l. 1. §. 12 ff. de vi arm.* (10) In weitläufftigen Hand-
 lungen es unmöglich ist / daß ein Kauffmann alle seine Rechnun-
 gen selber; Über dem (11) offft Kranckheiten / nothwendige Rei-
 sen / und andere Geschäfte ihn verhindern / die inzwischen ausge-
 gebene Wahren mit eigener Hand anzuschreiben / und ihn nöthi-
 gen / zuweisen die ganze Handlung seinem Diener anzuvertrau-
 en / da denn unbillig seyn würde / daß die Krahm-Bücher hiedurch
 ihren credit verlieren. solten / *Carpzov. P. 1. C. 17. d. 35. n. f.* des-
 halb auch (12) einem Kauffmann frey stehet / entweder durch sich
 selbst

selbst das juramentum suppletorium abzustatten / oder wenn er solches mit guten Gewissen nicht thun kan / seinem Kauff-Diener zu produciren / daß Er beschwere / was von Ihm geschrieben worden / und woran der Kauffmann selbst zweifelt / ob es richtig sey oder nicht? Carpz. d. T. 17. art. 5. n. 59. 61. 68. Worauf (13) nach Abstattung des juramenti suppletorio die Schuld vor erwiesen gehalten wird / und Beklagter verbunden ist / zu bezahlen / Juramenti enim suppletorii finis est condemnatio debitoris: wiewohl (14) ihm unbenommen post juramentum necessarium propter instrumenta noviter reperta causam ex integro zu tractiren / l. 31. ff. d. jurejur. Oder (15) exceptionem solutionis, compensationis vel aliam idoneam zu opponiren / modo in continentem probari possit; Exceptiones enim liquidæ etiam in causis summaris & post condemnationem locum habent, l. 2. G. d. compens. Gart. L. 2. o. 17. n. 10. Berlich. p. 1. Concl. 84. Carpz. L. 2. R. 2, 3. Als haben wir erkant: nunmehr so viel zu befinden. etc.

Econtrario Jcti Rintelenses deficiente mercatoris manu propria & boëthi scriptura substituta, libris mercatorum hoc ex fundamento fidem denegarunt, uti ex subjectis rationibus, quas pro causa decidenda subjecerunt, collectu facile est: Weil Kläger die Schuld-Bücher quæst. nicht allein und privatim unter Händen gehabt / und data & accepta darinnen angeschrieben / sondern sich verschiedener Exam-Dieners / de quorum fide non constat, hierinnen bedienet / und demnach gar wohl seyn kan / daß die Schuld quæst. bezahlt und in dem Schuld-Buch auszuthun vergessen worden. So sehen wir nicht / wie sie bey der Beschaffenheit / da er nicht allein / sondern seine Examdiener zugleich mit die Einnahme der Schulden zu thun gehabt / und also wohl seyn kan / daß die Schuld einem seiner vorigen Exam-Diener ohne sein Wissen bezahlet sey / schweren könne / daß diese Schuld nicht bezahlet sey. Cessat ergo semi-plena probatio & juramentum suppletorium Gloss. & DD. in L. admonendi ff. de jurejurando. Nam cum de fide scribendis certo non constat, nec mercator salva conscientia Juramentum suppletorium præstare & eodem scripturam tertij corroborare potest.

§. IX. Nec obstat commune Juris Brocardicon; quod quis per alium facit, id ipse fecisse putandus sit, quia hoc in præsentī materia hanc manifestam patitur limitationem quoad ipsum obligandum, non quoad alium, qui in substitutum non consentit; sic si e. g. testator alicui legatum sub conditione, ut Galliam proficisceretur vel Epitaphium defuncto exstrueret, reliquerit, Legatarius alium substituere nequit, qui suo nomine dictum susciperet iter vel monumentum poneret conf. Comp. ad ff. Lauterb. lib. 35. tit. 1. de Condit. & demonstr. & caus. & mod. eorum que in testam. scribuntur. Nec porro obstat, quando adseritur, quod omne illud, quicquid in libro principali scriptum mandato, consensu & voluntate domini appositum, modo penes ipsum reperitur, præsumi, nam hæc levissima hominis conjectura tanti non est, ut contrariam præsumtionem elidere queat. Quum mercator & sibi & aliis optime prospicere, multa que incommoda & infinitas lites evitare possit, si vel ipse debita & credita sua manu in librum principalem inferat vel saltem subscribat, quo sibi & aliis in oculos statim incurrat, hæc ejus jussu inserta fuisse. Plura hic quidem dubia circa supra enarrata librorum requisita moveri possent e.g. an liber sola data continens pro scribente? an omissio diei, qua creditum vitiet librū mercatoris? an libris mercatorum ultra comerciorum materiam fides adhibenda sit? & quæ plura his de materiebus moveri possent dubia. Quoniam vero illa jam ab aliis mota, decisa, responsuque facillima sunt, tempus in eorum resolutione frustra terere nolo, sed potius in causas inquiram, propter quas libris mercatorum magis, quam alterius boni viri scripturæ credatur, majorque fides a Doctoribus ipsis sit attributa, quoniam illud unice pro scopo habeo, ut ostendam, in quo error & abusus putativi hujus privilegii consistat.

§. X. Non possum ire incicias omnes Doctores quotquot evolvi hæctenus, causam hujus privilegii in maxime commerciorum favore collocare. Nam iniquum & æquitati minus consonum quibusdam videbatur, ejus fidem in dubium vocare vel, qui nostram fidem in vendendo secutus merces absque pecunia

cunia crediderat *tot. tit. ff. quod quisque jur. in alterum stat. ut ipse eod. utatur.* Nec metus illorum vanus videtur, qui civilis commercii perturbationem & reipubl. inestimabile damnum crepant, si nulla fides libris mercatorum haberetur, quoniam hoc casu nemo futurus esset, qui animum ad mercaturam post hæc sit applicaturus, conf. *Carpz. Part. 1. Const. 17. def. 35. n. 4. Röten. de libris mercat. Cap. 6. n. 40. Ayrer. process. bist. jur. cap. 9. obs. 8. n. 8.* Quid dicam de illa juris ratione, quam subjungunt, quod in causis mercatorum de apicibus Juris non disputandum, sed omnia ex æquo & bono decidenda sint: *Gail. obs. 20. n. 4. Wessenh. Part. 1. Const. 10. n. 40. Mascard. de Probat. concl. 975. n. 18.* His demum accedit argumentum ab argentariis & nummulariis desumptum & ad nostros mercatores applicatum. Sicuti enim horum rationes probationem acceptæ & erogatæ pecuniæ contra tertium fecerunt, quod ex editione librorum ipsis passim in legibus injuncta colligere satagit ex *L. 4. pr. & L. 10. pr. ff. de eodendo. Menoch. tr. de arbit. Jud. quest. lib. 2. Cent. 1. Cas. 91. n. 11.* Ita & libris mercatorum ob paritatem rationis semiplenam fidem habendam esse autumant, quoniam circa hos nihil mutatum esse adferit *Munoz. ad Escob. de varioc. cap. 10. n. 25.* Denique rationes tutorum & curatorum quandoque fidem facere proseribente plenis buccis decantant, quare itaque libri mercatorum inferioris conditionis & fidei esse debent? Verum quousque hæ rationes concludant & an tantæ efficacix sint, ut semiplenam probationem scripturæ privatæ contra aperta jura attribuire possint, sequenti capite paulo altius examinandum erit.

§. XI. Magis instituto & ordini consentaneum erit, paucis adhuc dispicere, an iste prætenus erga mercaturam favor in mercatoris persona desinat, an vero ad heredes transeat & devolvatur. Eundem ad heredes mercatoris transire unanimi calculo approbatum deprehendimus, hoc argumento præctico edocti, quod heredes ex defuncti libro debitorum morosum accedente juramento suppletorio, quod tamen hic nomen mutat & jurisjurandi credulitatis speciem induit, convenire & præstito juramento eundem plene convincere possint *Carpz. lib. 6. Resp.*

121. Schöpff. *Comp. ad ff. lib. 22. tit. 4. n. 15.* Quod tamen ceu exorbitans & in favorem commerciorum receptum in exemplum non trahendum esse, existimant. Berlich. *Part. 1. Concl. 40. n. 41.* Sessler. *lib. 4. de jurament. c. 12. n. 17. & c. 13. n. 7.* Magis tamen exorbitans est illorum Doctorum sententia, qui statuunt, quod liber mercatorius nonnunquam accedentibus quibusdam circumstantiis seu adminiculis plenam fidem faciat & integerrime probet. Verum enim vero si in duorum testimonio omnium exceptione majorum depositione veritas constet, indeque plena fides eruenda sit, attestante divina veritate, non video rationem, quomodo liber iste mercatorius qui alias ob favorem mercaturæ unico testi omni exceptione majori comparatur & accedente juramento demum plenam probationem facit, per se nullo accedente juramento suppletorio plene probare possit? Quamvis etiam hoc lubens concesserim, si Doctores varia adminicula v. g. depositionem unius testis affirmantis, aut confessionem ipsius adversarii supponant, hanc sententiam faciliori consilio admitti posse, licet hoc catu valor plenæ probationis non isti libro, sed depositioni testis huic conformi præcipue adscribenda sit, quamvis solum unius testis testimonium semiplenam probationem tantum faciat.

§. XII. Ceterum non equidem pertinaciter probaverim, ejusmodi statutum per principem introduci posse, ut libri mercatorum integræ existimationis, plenam faciant probationem, ob rationes quas collegit Dn. Klein. *in sapius alleg. disp. (1) quia statuto legi & juri scripto derogari potest, per l. 60. ff. de reg. jur. (2) quia eadem facilitate qua semiplena probatio libris mercatorum attribuitur, statuto, ut plenam fidem faciant, introduci potest, cum utrumque contra communes juris regulas sit, conf. Mev. P. 1. decis. 241. n. 2. Menoch. de arbitr. jud. quest. lib. 2. cent. 1. cas. 91. n. 16. Gail. lib. 2. obs. 20. n. 6. quale statutum Bononiæ, Florentiæ, Francofurti ad Moenum, ut & in ditione Wartenbergensi ut & Norinbergensi vigere ibique libros mercatorum æque ac instrumenta publ. fidem in probando debito plenam habere affirmat Ayrer. in Process. Just. Jur. cap. 9. obs. 8. sed aliis in locis*

locis simile statutum aliquantisper restrictum; temperatumque deprehenditur, ad certam ac in statuto determinatam summam, tale statutum temperatumque multis in locis vigere ac florere deprehendimus, sic Mediolani ad viginti duos imperiales, cons. status Mediolani *cap. 360.* & Lubecæ ad 30. Marcas, quæ pro æstimatione nostra summam decem thalerorum efficiunt, *Mev. ad Jus Lubecens. Lib. 8. tit. 6. art. 4. n. 7.* Codices mercatorum plene probant. Rursus aliis in locis non expressum est, quousque libri mercatorum plene probare debent, sed tantum generaliter statutum introductumque est, quod in summa exigua plena fides ipsis attribuenda sit. Quum autem quanta sit illa summa exigua nusquam a Doctoribus decisum deprehendi, quin potius propter personarum & fortunarum diversitatem & qualitatem summe incertam hoc esse animadverti; ad iudicis recurrendum esse arbitrium suadent Doctores: *Jac. Mandel. Concl. 95. n. 1. & 11.* Verum enim vero cum per ejusmodi statuta nequitias hominum ansa præbeatur & genti mercatili anchora & occasio alios impune circumvenienti & defraudandi subministret, consultius esse iudico si tanquam exorbitantia & consuetudinem irrationabilem spirantia aboleantur & damnentur. *Mascard. de Prob. Concl. 975. n. 26. vol. 2.* & *Strach. in tr. de mercat. tit. quomodo in caus. mercat. proced. n. 37.* Vigent tamea, ut audivimus, ejusmodi statuta quibusdam in locis, & Magistratus haud raro ipsis connivere solet, hinc non inopportune quaeritur, quæ jura eligenda sint eo casu obveniente, si mercator ejus loci, ubi tale statutum observatur contra extraneum & in foro, ubi Codicibus mercatorum plena fides non habetur, librum suum produxerit? An Judex juxta statuta, quæ obtinent in foro actoris, an secundum jura, quæ vigent in foro Rei pronunciare debeat. Mihi convenientissimum videretur, si adferam, quod iudex secundum istius loci statuta, ubi contractus celebratus & Codex iste scriptus jus dicere, Reumque condemnare debeat. Nec obstat, quod in foro litigii tale statutum non vigeat, sufficit enim quod Reus contrahendo in illo loco, ubi Actoris seu mercatoris liber privilegio hoc pollet, consuetudinem illius loci tacite rati habuerit, & statuta

zatis iisdem se submiserit. Iason. in admonendi 31. ff. de jurejurand. n. 116. & contractus in quo fuit observata loci solennitas obligat eum, qui in illo loco contraxit Gaill. *Lib. 2. obs. 8. n. 6.* Burgend. *ad consuetud. Flandr. tr. de statuto utrum expediat territor. num. 22.* Bald. *cap. 2. de Instrum.* Strach. *de mercat. tit. quomodo in caus. de mercat. proced. n. 31.* Mascard. *de Probat. Vol. II. concl. 979. n. 20. & 21.* & cui ignota est trita illa juris regula: in decisoris locus contractus respiciendus non locus Judicii. Vant. *de Nullit. rubr. ea de effectu process. n. 56.* Hert. *sect. 4. de collision. II. cap. 58. p. 241.*

§. XIII. Restat adhuc alius modus, quo libris mercatorum vis plenæ probationis a nonnullis Doctoribus attribuitur, qui est casus mortis; operæ proinde pretium esse puto, ut adhuc paucis disquiramus, an mercatorum defunctorum libri plenam inducant probationem? simpliciter illud affirmare videtur: Gaill. *lib. 2. observ. 43. n. 5.* dum inquit: liber rationum mortuo scribente absque juramento plene probat: quia mors vim juramenti habet, nec verosimile est, morientem falsam scripturam relicturam Jacob. Ayres. *in process. bist. Jur. Part. 1. c. 9. obs. 8. n. 7.* Ruland. *de Commiss. Part. II. cap. 13. n. 6.* Nimium hac ratione Doctores libris mercatorum morte confirmatis indulgere, exinde patet, quia mille casus eveniunt insperatæ & improspertæ mortis, ubi tantum spatium non datur, ut pœnitere & confiteri non possimus, ea in libris & rationibus nostris falso illa vero recte conscripta esse: quia mors certa, hora autem admodum incerta. Nec desunt exempla illorum, qui sempiternam vitam sperantes, eamque sibi quotidie apprecantes gravissimam mortis vim despectui habent, & de pœnitentia, aliave mentis declaratione, scelerum vel factorum inique admittorum, ne per somnum quidem cogitant, sed dum spirant, sperant adhuc, quamvis ea in mortis vicinitate constituti sint, ut ab omnibus pene corporis partibus sensus jam abcesserit, vevriorem tamen Gaill. adsertionem (si quam probationem mors facere & scripturæ privatæ aliquam valorem & fidem dare possent) existimem, si supponatur casus, quo mercator contra debitorem actionem jam instituit & pro libro producto semple-

nam

nam fidem obtinuit a iudice quoque jam jusjurandum supplementarium ipsi adjudicatum sit, quod non solum legitimo tempore acceptans, verum etiam certum terminum ad realem iuramenti præstationem præfigendum curavit, sed ad præstandum jusjurandum paratus repentino corripitur morbo, & paulo post inopinata morte extinguitur, eaque impeditur, quo minus jurare potuerit, tunc enim, si defunctus alias sit vir honestus & bonæ famæ mors circa probationem aliquid operari potest. Nam ejusmodi casu obviente iuramentum pro prædito merito jure habetur *Mev. part. 7. decis. 233. & P. 4. Decis. 262. Borchhold. de jurejur. cap. 7. n. 9. Paul. de Castr. tr. vol. 1. Conf. 143. n. 1. Zaf. vol. 1. Conf. 5. n. 58.* Nec minorem fidem, quam iuramentum corporale mereri adserit *Cravett. de antiq. temp. part. 1. s. 4. n. 48. & Conf. 158. n. 7. Nicol. de Passer. lib. 4. descript. privat. rit. de lib. rit. n. 20.* Cui adstipulatur *Decius conf. 151.* dicens, quod mors illius, qui scripsit, æquipolleat, ac si vivus jurasset, add. *Mascard. de prob. vol. II. concl. 669 n. 55.* quia neminem divini Numinis & propriæ salutis in articulo mortis immemorem futurum esse arbitratur, *Menoch. lib. 5. Presumpt. 5. n. 1. l. ult. C. ad L. Jul. repetund.* Affertur quoque ad corroborandam adsertionem a quibusdam exemplum Tutorum, Curatorum & quæstorum, quorum hæredibus non incubuit, onus strictissimæ probationis, sed ipsorum libris fides fuit habita in partibus verosimilibus, quia mors non parum fidei scriptis defunctorum addit, differente *Bald. in l. comparat. num. 14. Barthol. in admonendi de jurejur. n. 27.* Ubi notanda sunt verba; quod mors in partibus verosimilibus non parum fidei addat scriptis defunctorum, quoniam illa thesi prositæ; an mors plenam fidem faciat libris defunctorum, aperte derogant & contradicunt. Hinc eam, ut falsam rejicit *Carpz. lib. 10. Resp. 121.* ubi late deduxit, quod sola adsertio seu annotatio mercatorum in libris rationum facta non mereatur fidem, quia nullibi a nostro Jure dispositum est, quod mors instar iuramenti esse aut jusjurandi efficaciam habere debeat. Lege autem tacente non satis tutum est, aliquid adserere, præsertim, quum iuramentum, quod mercatoribus ad fidem

dem plene faciendam a Judice defertur suppletorium, necessarium & solenne sit, quod per mortem remitti nequit, sed hæredes ut juramento librum defuncti confirmet, necesse est Mylius de *Lib. Mercat. cap. 8.* Duo enim vel plura specialia circa unam rem statuere pro absurdo reputatur, Berlich. *Part. 1. Concl. pract. 80. n. 53.* unde licet ex consuetudine & observantia libris mercatorum, qui alias, ut scriptura privata, nihil probare possunt, semiplena fides contra jus commune attribuenda esset, ulterior tamen favor absque auctoritate legis circa unam eandemque rem non est fingendus *arg. l. un. C. de dotis promission.* quibus rationibus addi meretur vulgatum illud dicitur: quod non omnis moriens præsumatur Johannes Baptista. Menoch. de *presum. lib. 5. presunt. 5. n. 7.* Surd. *decis. 135. n. 14.* præsertim cum specialis hæc assertio in præjudicium tertii vergat, quo in casu morientis assertioni nullo modo credendum esse, testatur Menoch. *c. l. pres. 29. ib. 4. n. 4.* Quamvis enim ex *l. 6. C. de probat.* appareat, quod rationes defunctorum inducant aliquam præsumptionem, hoc tamen ad plenam probationem cum Gaillio non est extendendum ob rationes ex Carpzovio desumptas. Consideravimus hæcenus, qui libri mercatorum respectu tertii valeant, superest adhuc paucis perpendendum, an mercatores inter se libris suis aliquam efficaciam attribuere possint? quod facile eis largior, uti enim mercatores coire & collegium constituere non prohibentur, modo legitima requisita observaverint, quæ hæc sunt, ut (1) ad minimum tres adsint personæ (2) ut profiteantur artem in jure non prohibitam & (3) impetrent superioris approbationem. Conf. Muller. *ad Struv. Syn. tagm. Jur. Civ. disp. VII. ib. 41.* ita & legitimo constituto collegio, quin inter se varia statuta condere & exinde controversias mercaturam concernentia examinare & decidere queant, nullus dubito, cum omnes ex pacto teneantur, attamen hæc statuta neminem, præter illos, qui sunt de isto collegio stringere posse, notissimi juris est, nisi superioris auctoritas & confirmatio accesserit, quo tamen casu non amplius ut statutum, sed instar novæ legis provincialis obligationem inducit.

CAPUT

Causis non amittendi Privilegii Libris Mercatorum vulgo adscripti.

SYNOPSIS.

<i>Favor mercatura magnus est, apud vulgum & Doctores communes</i>	<i>participat. Kleinii tamen sententia nullo modo subsistit, sed correctio adhibetur. §. VII.</i>
<i>§. I.</i>	
<i>Qui tamen falsa opinione ac irrationabili consuetudine patrocinatur. §. II.</i>	<i>Rationes, quas Roesener & alii mercatorum defensores pro hoc privilegio adlegant recensentur. §. III.</i>
<i>Cum privilegium inde resultans in prejudicium tertii vergit. §. III.</i>	<i>Et singula summatim refutantur. §. IX.</i>
<i>Et omni penitus fundamento destituitur. §. IV.</i>	<i>Quibus votum de corrigendo vel publ. autoritate ac lege abrogando privilegia subnequitur. §. X.</i>
<i>Quum teste experientia tam ad mercatores integra vita ac fidei, quam fallitos Bancoruptores quosvis extenditur. §. V.</i>	<i>Excipiuntur tamen mercatores magnas negotiationes & engros exercentes, quorum liber totalis si non plenam tamen minus plenam habet fidem, sed non libri eorum partiales. §. XI.</i>
<i>Artificum quoque & Opificum libri haud privandi sunt isto, si quod esset privilegium. §. VI.</i>	
<i>Irregularis & mixtus admodum est professus mercatorum, quia de ordinario & executivo simul</i>	<i>Ut & illorum libri, qui Banco publ. presunt. §. XII.</i>

§. I.

Magnum quidem esse, asserique commerciorum favorem, commune Doctorum traditum unumquemque edocere, potest, qui perspectum cognitumque habet Carpovii adsertum, quod sine mercatoribus mundus vivere haud possit, *part. II. Const. 18. def. 7. num. 11. lib. 2. tit. 8. Resp. 92. n. 18. it. lib.*

lib. 4. tit. 5. Resp. 122. n. 17. add. Philipp. Decis. XC. 1. n. 12. seqq. pag. 1164. Mercaturam enim sanguinem ac veluti principalem nervum reipubl. esse, quo vividum, vegetumque redditur ejus corpus, ac mercatores civitatis pedes, quibus necessaria invehuntur, superflua commode exportantur, indeque inexhaustus Thesaurus comparatur, non absolute negaverim, nec tamen exinde concludendum existimo, illis, quorum omne propositum in circumventionem aliorum consistit, viam aperiendam esse quascunque fraudes præ aliis exercere ac sub specie majoris fidei, manifesta mercatorum vitia animique levitatem in damnum aliorum protegere, quo inter alios admodum inclinare videtur Andr. Christ. Rösener, *tr. de libris mercat.* Quapropter in hoc negotio jus dicentis officium in eo occupatum esse debet, utrum quorumvis negotiatorum turba, tam exorbitans privilegium adfectare possit, ut ipsis eorumque libris major fides habeatur, quam privatæ scripturæ cujusque alterius etiam honestissimi ac probatissimæ virtutis viri; ad quod clarius trutinandum constitui de illo privilegio libris mercatorum vulgo adscripto, quod juxta superius tradita in facienda semiplena probatione consistit, adhuc paucissimis agere, & rationes pro eo pugnantem primum recensere, ac deinde ad easdem subnexa brevi refutatione respondere.

§. II. At mihi jam videor audire, mercatorum greges suffurrare & ad inveteratam consuetudinem, temporis diuturnitatem & Principis conniventiam instar legis scriptæ, firmatæ & radicatæ provocare. Consuetudinem enim loci, fidem scripturæ privatæ, cui alias parum auctoritatis & valoris attribuendum, optime supplere posse, tuto adferit Rösener. *cap. 3. num. 5. loc. cit.* quum tamen nec frequentia actuum, nec temporis diuturnitas, nec conniventia superioris sola consuetudinem efficiant, sed insuper dictitante Gaill. *in lib. 11. observ. 31. n. 1.* consuetudinis æquitas & conformitas cum ratione requiritur, nam in vulgus notum est, malas ac perverfas consuetudines neque temporis diuturnitate neque conniventia principis neque frequentia actuum roborari, juxta illud tritum: Hundert Jahr unrecht ist kein

ist keine Stunde Recht. Et aureo charactere notandus est re-
 tus in *l. antipen. ff. d. LL. scil.* Quod non ratione introductum,
 sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in aliis
 similibus obtinere non debet; Et quod nec præjudicia ab ipso
 principe forte obtenta, juris rationem invertere debeant, ma-
 nifestum est ex *l. 2. § 3. C. eod. vid. Oldendorp. observ. pract. Tit.*
1. observ. 4. n. 19. Illustr. Dn. Rhet. in *Meditat. Acad. pos. g. de 7. § 7.*
 Verum autem rationabilitatem in illa, quam mercatores sibi fin-
 gunt consuetudine, deficere, cuilibet statim in oculos incurrit,
 si illam non solum juri communi directo repugnantem *L. 5. §*
7. C. de Probat. § L. 10. de testib. Mascard. *de Probat. Vol. II. con-*
clus. 975. n. 1. sed & ab æquitate longa via aberrantem deprehen-
 dit, fidem enim mercatoris, aliorum virorum, licet æque ho-
 nestorum fidei non solum præfert, verum etiam illorum scri-
 ptis, attestationibus accedente juramento in propria causam plen-
 nam veritatem tribuit, sine omni teste, contra expressam juris
 divini sanctionem, quod veritas NB. omnis in ore duorum vel
 trium testium subsistere debeat; vid. *Matth. 18. v. 16. § Deuter.*
19. v. 15. Job. 8. v. 17. 2. Cor. ult. v. 1. ut taceam, ab omni ratione a-
 lienum esse, ut in republica Christiana non inveniatur æque
 fide digni quam mercatores, atque hos solos in proprium com-
 modum vera scribere præsumi. Neque etiam ad uniformem
 actuum frequentiam hic tuto provocare posse, experientia fatis
 docet ac infra subjungenda præjudicia demonstrabant, & licet
 expressum privilegium mercatores obtinissent, illud tamen non
 tendere deberet in tertii præjudicium, nisi sustinere velis, ob
 inconsultum favorem mercatoribus hisce privilegium alios im-
 pune decipiendi concessum esse.

§. III. Animus quidem mihi jam non est, omnem favorem
 mercatoribus denegare, quin potius mercaturæ, ob summam,
 quam reip. affert utilitatem omni modo favendum ac negotio-
 nes promovendas esse, vid. cum Carpzovio, Mevio & aliis Dd. Ex-
 cell. Dn. Præs. *tract. Fürstl. Macht-Kunst* / existimem, absit ta-
 men a nobis, ut mercatoribus in præjudicium tertii favoreamus a
 contra justitiæ regulas peccemus, quæ inter alios hæc quoque

exi-

exigunt, ne cuidam privata alterius annotatio noceat *arg. Cap. Nuper 6. in fin. X. de donationibus inter virum & uxorem l. 5. & 6. C. de Probat.* Alioquin favor iste inconsultus foret, & privilegium irrationabili consuetudine suffultum induceret, quod non solum Juris Communis principiis contrarium & cum maximo tertii præjudicio conjunctum est, sed etiam magnam nequitiis hominum fenestram aperit. Cujus farinæ præsens privilegium esse, quod libris mercatorum indultum est & in semiplena probatione consistit, recte annotat, Nicol. de Passer. *tr. de script. priv. lib. 4. qu. 1. n. 8.* quia per illud haud leve præjudicium tertio inferitur, dum alicujus adfertioni seu scripturæ privatæ magnam, alterius vero annotationibus, licet æque recte riteque confectis, nullam tribuimus fidem, quo manifesto, omnium in rep. partes deteriores quam mercatorum redderentur, quum tamen nihil frequentius contingat, quam quod mercatores vel ex in curia, nomen debitoris in libro, quem vocant principalem, non delectant, vel ex malicia unum creditum a debitore bis exigant, eundemque ad illud exsolvendum, nisi Reus solutionem vel per quietantiam vel per testes in continenti probare possit, adigant, quia per librum suum debitorem semiplene, per juramentum vero suppletorium eum plene convincere posse, præsumunt. Cum etiam hoc hominum genus ad lucrum & turpiter faciendum in *l. 44. § 1. ff. de adilib. edict. & redhibet. minor.* cupidum & primum dicatur, ut hinc Demostenes in Phormione exclamet, ingens esse miraculum, si idem mercator industrius videatur & probus; non est, quod putes religionem jurisjurandi, ipsos ab hoc impio proposito avocaturam esse, quia ille, qui conscientiam in uno credito binis vicibus exigendo negligit, nequaquam ejusdem rationem in præstando jurejurando suppletorio habere præsumitur, quare recte exclamat Baldus, o! quo vadit anima mercatoris. *in Capit. cum ausam 42. in fin. X. de testib. add. Tiraquell. de nobil. 33. num. 1. usque 17.* exempla hujus adferri possent adferri fere innumera, quæ tamen, cum famam proximi lædunt & immuniunt, eadem malo silentio obvolvère, quam in publicum propalare.

§. IV. Consultum magis judico, hujus consuetudinis seu prætensi privilegii, si modo nomine privilegii istud venire possit, causam favore, quæ juxta Doctores in solo singulari erga mercatores in favore absolvitur Mull. *in not. ad Struv. Syntag. Jur. Civ. disp. 8. §. 6. circ. fin. lit. g. Mev. Part. 3. decis. 123. n. 10. & Part. 2. decis. 206. n. 5. & Part. 5. decis. 175.* Hujus fundamentum sine dubio splendor & Opulentia fuit, quibus priora secula mercatores viderunt conspicuos, pro quibus insignis hæc militabat præsumptio, ipsos aliorum facultatibus nec inhiaturos nec propter leve aliquod lucrum pejeraturos & conscientiam suam duplici unius crediti exactione oneratos esse, an vero indistincte nostri mercatores illis, in quorum gratiam hoc privilegium indultum videtur, æquiparandi sint, & an æque fortis pro his præsumptio militet, optimo jure dubito, cum plerique illorum hanc bonitatis præsumptionem variis contraventionibus quotidie elidunt, postquam res eo redacta est, ut plurimis Klockii descriptio superius *cap. 1. §. 1. circa fin.* allata haud incommode applicari possit. Nec incognitus est vulgaris ille Germanorum rithmus:

An der Hunde Hincken /
 An der Huren Wincken /
 An der Weiber Weinen /
 An der Narren Greinen /
 An der Eramer Schveren /
 Soll sich niemand kehren /

Merito itaque jure cum Metaphysicis a causæ cessatione ad cessationem effectus concludere licebit.

§. V. Cessare quoque sæpius dictum privilegium debet ob hodiernum abusum Struv. *Syntagm. Jur. Civ. Exerc. 11. §. 31.* qui non solum in omni re damnatur arg. §. 2. *Inst. de his qui sui vel. alien. Jur.* verum etiam in rebus indifferentibus & civilibus omnem usum tollere debet; Magis vero ille, qui in exercitio privilegii ex mera gratia ac favore introducti conspicitur *Can. privilegium 63. Cas. 11. qu. 3. & Cap. Aut privilegia 24. X. de privilegiis. add. L. 6. §. 8. ff. si quis omiſsa caus. testament. ab intest. vel alio modo possideat hereditatem.* Mercatores autem privilegio isto, quod libris suis

vulgo concessum est; sepius abuti, nemo facile inficias ibit, qui exempla quotidie obvenientia animo suo recta perpendit. Nam uti damnati jam abusus specimina varia in promptu sunt, ita nulla amplius fere inter mercatores integra vitæ ac fidei, & circumforaneos deceptores, aut Bancorruptores vel non admodum magna valet vigetque differentia. Non enim ut plurimum de existimatione scribentis, amplius solliciti sunt Judices vel an quis præcedente culpa & luxuria, an vero citra culpam solæ fortunæ injuria facultatibus lapsus & bonis cedere coactus fuerit? sed promiscue omnibus ad libros suos ceu sacram anchoram, confugere conceditur; quibus debitores suos, quorum nomina ibidem inscripta reperiunt, aggrediuntur, & variis modis vexant. Verum si hoc privilegium fide mercatoris probata unice nitatur, illamque exuberantissimam requirat Finckelth. *obs. 79. num. 22.* non video rationem, quomodo illi de quorum fide non constat, multo minus qui fidem dolose sefellerunt, eodem gaudere ac frui possunt, e contra si hoc privilegium ullum juris colorem, aut æquitatis speciem præ se ferre deberet, maximo illis, qui ex manifesto infortunio lapsi ac de cœtero ubique veraces ac candidi inventi sunt illud concedendum, cum his hominibus favore magis, quam odio dignis adhuc aliqua spes relinquenda sit, ea, quæ crediderunt, recuperandi; afflictio enim non est ad danda afflictio *L. navis 4. §. 2. ff. ad Leg. Rhod. de Jact. L. divus Marcus 14. pr ff. de Offic. Præsidis.* salva quippe & intemerata mansit illorum fides, quæ nec casu fortuito nec fortunæ injuria immi-
nui aut labefactari potest Pet. Greg. Tholos. *in Syntag. lib. 39. cas. 22.* Mascard. *de Probat. Vol. II. Concl. 975. n. 30.* sin vero ex vita ante acta constet, quempiam fraudulenter egisse, & flagitiosissimo & perverso vivendi genere fidem commaculasse, quis ejusmodi decoctoris scripturæ privatae fidem habere aut adscribere salvo jure & conscientia potest Mev. *ad Jus Lubec. Part. V. tit. 5. art. 1. seqq.* Menoch. *Conf. 40. n. 29.* Strach. *de mercat. tit. de decoctor. Part. 3. n. 39.*

§. VI. Patet quoque Iniquitas hujus prætensi privilegii ex eo luculenter satis, quod, licet libris mercatorum nulla specia-
lis

lis fides infit, sed ea, quæ jactatur fides, a fide scribentis unice dependeat, nihilominus tamen libri aliorum artificum ac opificum pari cura ac dexteritate confecti, quam mercatorum codices, rejiciantur, iisque in foro tanta fides non attribuat, cum tamen omnes, quas Doctores pro tuenda librorum mercatorum fide allegant rationes, commode horum quoque hominum libris, qui æque negotia reipublicæ necessaria ac utilia exercent, applicari possint; quare nec minori favore digni judicandi sunt. Cui & hoc accedit, quod neque artifices ac opifices pro quovis credito semper chirographum exigant, sed fidem debitoris æque, ut mercatores sæpius sequantur. Quæ cum ita sint, ut præcipue rationes, mercatoribus cum artificibus & opificibus communes existant, factum inde existimo, quod multi Dd. libris quoque artificum rite confectis parilem fidem attribuunt, illosque eodem privilegio dignos judicent, quam mercatorum libros modi præcipue ob hanc rationem, quod horum libris intuitu artificii & contractus initi potius credendum sit, quam mercatorum libris fraudis ut plurimum suspectis. Illust. Stryk. *in not. ad Lauterb. Comp. de fid. instrum. p. 662.* Klein. *ad loc. cit. Lauterb. Compend. ff. cit. tit. pag. 429. in fin. Schoepff. in Synops. ff. dict. tit.* dato enim uno absurdo plures insequuntur, quamvis enim hæc sententia in praxi non ubique obtineat, nec desint Autores, qui illi contradicant, sufficit tamen, inde in aprico esse, quam lubrico fundamento prætentum mercatorum privilegium innitatur, illudque ex cœco erga mercaturam amore, magis, quam ex utilitate inde in rempubl. redundante ortum suum habere atque natales.

§. VII. Nihil impræsentiarum de irregulari procedendi modo dicam, qui ex monstruoso hoc privilegio redundare in judiciis nostris invaluit & absonum plane in jure est, scripturæ propriæ, ejusque privatæ recognitionem in judiciis petere, magis tamen exorbitans est, eadem cuiquam accedente jurejurando suppletorio cum effectu legali insultare, illumque ad solutionem adigere, cum alias scripturæ non aliæ recognoscendæ sint, quam propriæ, non vero alienæ, multo minus ipsius adversarii *Aurb.* si quis vult caute C. qui potiores in pignore, *Aurb. contm qui propri.*

am C. de non numer. pecun. nullibi enim legibus dispositum est, quod quis alienam scripturam recognoscere debeat, sed solummodo hoc de propria scriptura intelligendum venit. Hart. Pistor. *obs. 196.* Et quamvis observantia fori postea introducta sit, quod scripturæ alienæ privatæ certis in casibus recognoscendæ sint. Carpz. *Proc. tit. 14. art. 2. n. 55.* Illud tamen de scripturis privatis tertii, non vero scripturis propriis ipsius adversarii intelligendum venit. Quemadmodum itaque hoc mercatorum suppositum valde irregulare est, ita quoque modus procedendi plane irregularis & exorbitans inde promanavit, partim executivus, partim vero ordinarius, cum tamen processus, qui ex libris mercatorum constituitur ad neutrum horum commodereferri possit. Commutare quidem videtur Dn. Klein. *in disp. de probat. quæ sit per libros mercat. cap. 3. §. 76.* eam procedendi rationem summariam, quam antea pro aris & focis defenderat, in ordinarium processum, dum probationem post litis contestationem rejicit, eamque usque ad conclusionem intra tamen terminum probatorium admittit, modo agens mercator eum, ceu fatalem observet, utpote quo elapso, nec dilatione petita non amplius audiatur, sed omni jure cadat, nec liber ejus, ulla probandi efficacia amplius gaudeat, licet contumacia actoris a Reo non fuerit accusata, quem in finem quoque cautelam, quandam suppeditat, ut si intra hunc terminum actor probationem suam commodè expedire non possit, prorogationem justo tempore petat; sed hæc omnia sine solido fundamento differuntur. Cuilibet enim in praxi versato notum est, tantas ambages in judiciis nec admitti nec pro utilibus aut proficuis reputari, sed omnia quoad productionem dicti libri in processum irregularem inclinare ac degenerare, dum seposita omni litis contestatione, exhibita tantum copia rationis ex libro descripta monitorium de solvendo cum eventuali termino ad recognoscendum librum mercatoris advocati petere soleant, nisi solecissimi cujusdam practici incusari velint, præcipue cum in hac provincia ille procedendi modus, publica lege sit corroboratus *in ordinat. process. Magdeb. emend. cap. 28. §. 2.* facta sic recognitione, nec solutione a Reo proba-

probata, statim iuramentum suppletorium adjudicatur & ita processus executivus in ordinarium mutatur. Ayres. *Process. Jur. cap. 9. obs. 8. p. 257.* Ex quo luculenter satis apparebit, illa, quæ supra a Dn. Kleinio de litis contestatione, probatione, ac termino probatorio allata sunt, in foro non attendi, quia hic nullus terminus probatorius præfigitur, sed ab implorante statim in primo termino per productionem sui libri semiplene probatur, seponente omnem litis contestationem & recognitionem potius omni studio anhelante; Cessat hinc quoque poena desertæ probationis; quia producens non facta recognitione restitutionem expensarum petit, mediante contumaciæ accusatione, quæ non solum restitutionem expensarum, verum etiam arctiorem citationem operatur, quæ poenam recogniti plerumque comitem habere solet, prævia tamen sententia declaratoria *Mev. Part. 2. decis. 327. num. 8.*

§. VIII. Hacenus insolentis privilegii seu potius perversæ consuetudinis, quæ libris mercatorum semiplenam probationem attribuit, fundamentum, injustitiam, iniquitatem, abusum, prævas consequentias & irregularem ac confusum procedendi modum, consideravimus. Restant nunc breviter examinanda illa argumenta, quæ pro fide librorum mercatorum tuenda in medium proferri solent. Prodeat itaque in medium novissimus hujus materiæ scriptor, mercatorumque strenuus defensor Andreas Christ. Rösener, qui *in suo de libris mercatorum tractatu cap. 8.* sequentes maxime rationes urget, inter quas I. est, publici commodi ratio, quoniam enim usus ac frequentia commerciorum reipubl. summe utilis & necessarius existit, mercatorum favorem hanc singularitatem efflagitasse; Alias II. perquam facile fieri potuisse, ut virorum honestorum bonæque existimationis fides labefacteretur, & multi mercatorum cum reipubl. detrimento a negotiationibus abstraherentur, quare necessarium fuisset, ut ejusmodi consuetudo, quavis semi-probationis libris mercatorum attribueretur, contra juris scripti rigorem excogitaretur ac introduceretur. Quam III. æquitati admodum conveniens sit, ut quemadmodum mercatores in negotiatione sua, quam exercent

cent aliorum fidem plerumque sequi tenentur, ita quoque in creditis illorum, ipsorum fidei aliqua ex parte credatur: Hinc IV. in Curia & judiciis mercatorum exulare debere apices juris, omniaque ex æquo & bono peragenda esse. Exigere enim V. fidem, quæ inter mercatores exuberantissima esse deberet, ut solennitates processus rigorosæ negligantur ac fusque deque habeantur, cum eorum maxime interfit, ut pecuniam cito consequantur ac proinde in eorum causis quam celerrime procedatur, ne fides ipsorum damnum incurrat. Quem in finem VI. mercatores collegium constituere, quæ autem collegia statuunt, rati habenda sunt, dummodo juri divino, naturali, civili & publicæ tranquillitati non contrariantur, licet VII. ista statuta a jure communi exorbitantia deprehendantur, quibus rationibus nonnulli adhuc VIII. addunt argumentum ab argentariis, nummulariis. ut & a tutorum rationibus desumptum.

§. IX. Verum enim vero cuncta ista argumenta non sunt tanti ponderis ac momenti, ut fidem libris mercatorum adscriptam salvare ac satis probare valeant, nam quantam ad *Imum* attinet, jam superius §. VI. dictum evictumque est, reperire & alios homines, qui in republ. si non magis tamen æque necessarii sunt ac mercatores, inque horum tamen gratiam nihil singulari constitutum legitur. Ecquis autem eapropter adferere potest, ullum unquam inde in republ. damnum redundasse, Hinc non video rationem, quare mercatores prærogativam affectare aut sub ullo juris prætextu prætereendere possunt. Nec majoris momenti est. *Idem* Nemo enim tuto affirmare potest, fidem mercatorum eapropter imminui & in perniciem incurrere, si illorum scripturæ privatæ non credatur. Aget mercator bona fide & juste nec de nimio lucro inhiet, nec cuiquam nisi testato credat, abstineat vero ab iniquo lucro *der Buch- & Schulden* worin der credit mit mehr als doppeltem profit pflegt angesetzt zu werden / tunc ejus fides & exiustimatio salva semper illesa erit, licet scripturæ ejus privatæ nulla singularis efficacia tribuatur, utpote quæ omnem, quam habet fidem a scribente nanciscitur, si vero hic deceptor est & sublesta fidei homo, sane nec ejus scripturæ

pturæ fides erit habenda, nam nec conditio, nec integritas, nec autoritas nec ipsa personæ sanctimonia per se fidem facit aut, singularem agendi statuendique rationem inducit, quotiescunque alterius damnum ac detrimentum vertitur. Cravett. *Conf. 500. n. 18. Cozman. resp. 11. n. 32. vol. IV.* Et sane metus admodum vanus est, mercatores ideo, quod illorum scripturæ non amplius credatur, a mercatura cum reipubl. detrimento destitutos esse, quoniam ipsis nimis dulce est lucrari, quod occasione mercaturæ percipiunt. Quod si tamen aliorum defraudationibus fides & bona illorum periclitari incipiunt, aliis remediis jure receptis ipsis succurrendum est. Sapit quoque *Illium* æquitatem vere cerebrinam, quia emtor potius venditoris, quam venditor emtoris fidem sequitur, nam si venditor fidem emtoris sequeretur, mercatoris sane annotatione non esset opus. Nonne autem interdum contingit, ut mercator periculum debiti incurrat, licet ipsius libro semiplena vulgo attributur fides. Hoc quidem quoad *Itum* lubenter concedo, quod in foris & curia mercatorum solennitates ac subtilitates processus exulare debeant, quia compertum habemus, per lites diuturnas & immortales haud leve Reipubl. inferri damnum, hoc tamen eo non est extendendum, ac si solæ mercatorum causæ eo privilegio dignæ sint, sed omnium mortalium lites eodem beandæ veniunt, dummodo requisita processus essentialia, quæ ad veritatem eruendam necessaria sunt, adserventur, hæc enim ex certis rationibus introducta nequiquam sunt tollenda. Baldus *in l. 10. C. mandati n. 14. Rotæ Genuæ decis. de mercatura decis. 195. n. 12.* Ast perniciosum valde & iniquum est adfertum, privatæ alicujus scripturæ fidem ad stipulari *L. exemplo 7. C. de probat.* Nec proficit *Itum*, quia tanta non est mercatorum fides ut ea, quæ veritatem negotii explicant & ad substantialia judicii pertinent, admittere nõ debeat, nec desunt ipsis alia remedia promptissima, quibus citius debita sua consequi possunt, quorum in numero est, Chyrophaphû emtore datum, subscriptio rationum dixer *Auszugen und Exam-Zetseln* & cujus generis aliæ confessiones vid. *L. sicut 8. §. 15 ff quibus modis pignus vel hypothec sol. l. 11. C. qui potiores sunt in pignor.* Menoch. *de arbit. jud. quæst. 94. n. 14. Rot. Genuæ decis. de mercatur. decis. 106. n. 1.* His

adde literas Cambiales sine omni strepitu forensi debitum liquidū facientes, quæ longe faciliore viam subministrant ea, quæ nobis debentur consequendi vel deniq; debitori, cuius fidei mercator credit, iuramentum deferre poterit? Quum itaque his ordinariis promississimisq; remediis stipatus maxime securus est mercator, quid opus est ad extraordinaria confugere. Deniq; quod ad *Vltum & Vltimum* attinet haud invitus concedo, mercatores collegia constituere & statuta quædam specialiora concedere posse, attamen hic bene notandum est, quod illa, licet a collegio licito sint, ipforumque negotiationem respiciant, ac denique superioris confirmationem habeant comitem, neminem tamen, qui non est de isto collegio, stringere valeant, quamvis membra istius collegi ex pacto teneantur. Illust. Dn. de Lincker, *de stat. civil. Provinc. §. 4.* Ceterum quod *IX.* loco proferebatur argumentum ab argentariis & nummulariis desumptum nulla ratione concludit, quia illi a nostris mercatoribus toto coelo differunt, quippe quorum officium publicum est, ideoque publicam causam habere dicuntur *in l. argentarius 10. §. 1. ff. de edendo. Rot. Rom. Part. 3. decis. 114 n. 5.* A republica enim eliguntur, fidesq; illorum publice approbatur & pecuniæ apud eosdem quasi in foro publico deponitur, quas & in suis libris diligenter consignant. *L. 8. ff. de positi. l. argent. 10. ff. de edendo.* Hillig. ad Donell. *lib. 23. cap. 7. lit. G.* Equidem non potest negari, ipsos inde non mediocre lucrum percepisse *arg. l. 6. §. 5. ff. de edendo. Menoch. de arbitr. Jud. qu. 499. n. 38.* Mercatores autem nostri hoc modo, quo argentarii & nummularii publicam causam non habent, neque tanta cum solemnitate argentariam gerunt, sed homines privati sunt, ad quorum fidem publica autoritate non adprobata nunquam recurri solet *Menoch. loc. cit.* Et quamvis hi rationes suas etiam conscribant, illæ tamen publicam causam non respiciunt, sed tantum eorum emtiones & venditiones tanquam nuda negotia privata. Proinde illorum libris domi & privatim scriptis tanta fides non est habenda *Menoch. cit. loc. cas. 91. n. 19. Scacc. de Judic. lib. 2. cap. 11. n. 100. Anton. Faber. in Rational. ad L. argent. 10. §. 1. ff. de edendo.* Accedit, quod in iure nostro nihil singulare de mercatoribus eorumq; libris sit concessum, licet ætate argentariorum jam Romæ mercatores fuerint *Hillig. ad Donell. lib. 23. cap. 7. lit. H.* Merito itaque argumentatio ab argenta-

gentariis eorumque instrumentis ad nostros mercatores eorumque libros desumpta, exploditur. Idem de tutorum & curatorum ratiociniis iudicium esto Gilken. *ad l. s. C. de probat. n. 22. & 24.*

§. X. Ex dictis hæctenus evidentissime ut opinor, nunc cuilibet patebit, libros mercatorum ceu scripturæ privatæ nihil fidei tam per se, quam per adfidentiam juris inesse, privilegium quod ipsis vulgo attribuitur, neque ratione neque æquitate niti, sed potius variis iniquitatibus ansam subministrare atque ad delinquendum invitare. Hinc serio; & ex animo optandum, ut erronea hæc Dd. opinio contra jus commune introducta & consuetudine irrationabili suffulta publica autoritate & lege abrogaretur & favor erga mercaturam, cui illud unice iniicitur, alia ratione & modo promoveretur, sic enim futurum, ut multæ iniquitates & perjuria in iudiciis evitarentur, sin autem porro mercatoribus ita faveatur, certo præ sagire ac præcognoscere licet, illud varia eaque haud levia mala Reipubl. daturum esse, quia nemo mortalium, cui non est peculiare jus quæsitum, prærogativam præ aliis prætendere ac adfectare, sed unumquemque sibi æqualem reputare debet. Excell. Dn. Thomal. *Jurispr. divin. lib. 2. cap. 3. §. 15. seqq.* Puffendorff. *de J. N. & G. lib. 3. cap. 2.*

§. XI. Absit tamen a nobis longissime, ut hæctenus dicta eo sensu accipiantur, ac si omnium privatorum libros suspectos facere omniumque fidem in dubium vocare velimus, quin potius ingenue confitemur, nos & mercatorum libros magnificare, quatenus ad negotiationes rite instituendas & rationes legitime conficiendas pertinent. Quod si vero ejusmodi eum in finem confecti censentur, ut in tertii præjudicium vergant, variaque detrimenta iis hominibus pariant, qui nihil vel parum commercii cum mercatoribus instituerunt, vel ad exsolvenda debita sua prompti admodum, ac proclives sunt, tanquam extra orbitas nullius momenti ac sublestæ prorsus fidei existunt. Econtra viri alicujus probatæ fidei liber magnarum ipsius negotiationum rationes in se continens tam ob singularem ubique notam fidem scribentis, quam formam in iis conspicuam scil. quod magis in suam suorumque notitiam de tota illius negotiationis ratione, quam ad emonitionem aliorum conscripti inveniantur, omniaque in eo contenta hæctenus a nemine contradicta fuerint merito magnam præsumtionem inducunt, quæ o-

nus probandi in adversarium rejicit, vel accedente jurejurando probationem facit, intra talem enim librum nulla cadit suspicio. Quapropter non dubito de iis mercatoribus, qui merces nec minutatim nec mutata forma distrahunt, sic engros *Holl. delm* / adterere, quod ejusmodi liber ab iis confici possit, qui tam ob fidem scribentis quam formam debitam si non plenam, tamen minus plenam facere queat probationem. Ne vero hoc adsertum in malum aut incommodum trahatur sensum, horum mercatorum libri probe distinguendi sunt. Dantur enim in ejusmodi vasta & in dies ingrandescente negotiatione libri varii, quos in totales & partiales commodè poteris dividere. Dicitur autem totalis liber, qui ab ejusmodi mercatore, quem jam descriptissimus confectus compositusque est, non quidem cum in finem, ut ex eo contra emtores varios experiri liceat, sed ideo ut commerciorum rationum, quam mercator a capite ad calcem negotiationis suæ observavit, repræsentet, data & accepta contineat lucrum & damnum exprimat, & uno verbo totam negotiationis indolem ante faciem exhibeat. Nullum enim dubium est, quin talis liber si mercator cum emtore quodam controversiæ hujus obveniant, tali libro aliquam præsumtionem tribuendam esse. Quod tamen de libris partialibus in quibus res quotidianæ & particulares negotiationes consignantur dici & affirmari nequit, si itaque obveniens controversia, quod ipsi cum emtore suo intervenit, sine strepitu forensi decidi corrigique non potest, sed ad iudicium provolandum & casus iste dubius decisioni Judicis submittendus, libro isto totam negotiationis indolem ac faciem repræsentanti, si non plena, aliqua tamen fides a Judice tribuenda & accedentibus aliis adminiculis suppletorio locum faciat. Idem iudicium est, si mercatoris hæredibus cum emtore quodam similis casus obveniat. Non tamen hoc pro privilegio mercatorum singulari habendum, sed ejuscunque viri honesti ac probatæ fidei similis privata consignatio, accedente eo usque omnium approbatione, æqualem præsumtionem merito operabitur.

§. XII. Distinguendi tamen ab hoc mercatoris libro adhuc sunt libri ac rationes illorum, qui Banco publico præfunt, quum enim si publ. autoritate fulgeant, Argentariorum Romana in republ. florentium faciem ac exemplar repræsentent, publica eaque plenissima fide digni sunt existimandi. Nam Bancum notat illud negotiationis genus, quod in pecuniis commutandis consistit & publica autoritate approbatum est, quo pecuniæ vel nummi apud Cassarios, pecuniarum depositarios Mastril. *decis. 238.* vel Banceros in securitatem creditorum & utilitatem debitorum numerati deponantur, ut dominium transeat *arg. l. 9. in fin. l. 10. ff. de R. C. l. 2. § 4. l. 26. §. 1. & 25. §. 1. ff. de pos.* Quod sit itaque Banco præpositorum libri in iudicio producantur, plena & intemerata stat pro iis fides, quam iudex in decidendis causis secure sequi potest ac debet.

TANTUM.

icit,
mer-
Qan-
entis
atio-
um-
dies
teris
scri-
emi-
tor a
ineat
ciem
quo-
m ef-
ego-
quod
ft, fed
oro i-
amen
icit,
s ob-
d ca-
eo us-
ori ac
te ful-
repræ-
n no-
publi-
cunia-
orum.
. L. g.
aque
at

05 H 514

ULB Halle

3

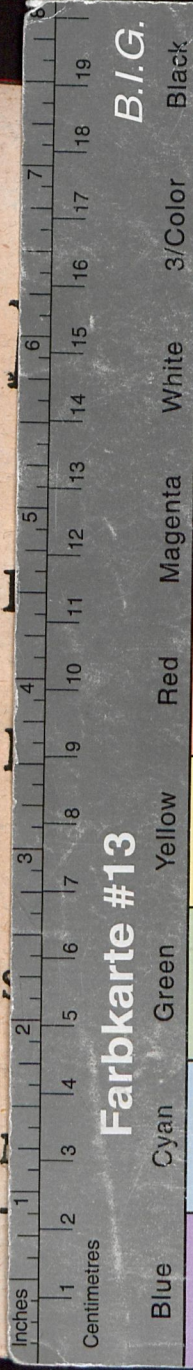
004 219 619

641

. B. V.
 UGURALIS JURIDICA
 DE
RIS
TORUM
ECTIS,
 iam
 NIFICENTISSIMO,
 NCIPE AC DOMINO,
WILHELMO,
 MARCHIONE BRAN-
 O, RELIQUA;
 SIDE
BO BODINO,
 TISSIMI REGIS BORUSS,
 DUCATU MAGDEBURG,
 JUR. ORDIN.
me devenerando,
ICENTIA
 onores & privilegia Doctoralia
 ne impetrandi
 RIO MAJORI
I. Horis ante & pomeridianis
 m disquisitioni sistit
RICUS MICHAELSEN,
 fatus.
 Æ ZEITLERI, Acad. Typogr. 1714